

Analiza nasilnih sadržaja u animiranom filmu Maša i Medvjed

Mahin, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:820110>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

IVANA MAHIN
DIPLOMSKI RAD

**ANALIZA NASILNIH SADRŽAJA U
ANIMIRANOM FILMU MAŠA I MEDVJED**

Zagreb, srpanj 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)**

KOLEGIJ: DIJETE, ODGOJITELJ, RODITELJ, MEDIJI

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ivana Mahin

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Analiza nasilnih sadržaja u animiranom filmu Maša i Medvjed

MENTOR: doc. dr. sc. Marina Gabelica

SUMENTOR: doc. dr. sc. Lana Ciboci

Zagreb, srpanj 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MEDIJI	5
3. UTJECAJ MEDIJA	6
3.1. <i>Pozitivan utjecaj medija</i>	8
3.2. <i>Negativan utjecaj medija</i>	8
4. NASILJE U MEDIJIMA	11
4.1. <i>Definicija nasilja</i>	11
4.2. <i>Teorije o nasilju u medijima</i>	13
5. DJECA I TELEVIZIJA	17
6. UTJECAJ NASILNIH SADRŽAJA NA DJECU PREDŠKOLSKE DOBI	20
7. ANIMIRANI FILM I DIJETE	23
7.1. <i>Pozitivan utjecaj animiranog filma na djecu predškolske dobi</i>	24
7.2. <i>Negativan utjecaj animiranog filma na djecu predškolske dobi</i>	25
8. ANIMIRANI FILM MAŠA I MEDVJED	28
9. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	29
9.1. <i>Metoda i mjerni instrument istraživanja</i>	29
9.2. <i>Uzorak i procedura istraživanja</i>	29
9.3. <i>Predmet i cilj istraživanja</i>	30
10. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA	32
ZAKLJUČAK	41
Izjava o samostalnoj izradi rada	48

Sažetak

Zahvaljujući različitim istraživanjima utvrđeno je kako veliki broj djece predškolske dobi svoje slobodno vrijeme provodi uz različite medije, osobito uz televiziju, mobitele i tablete koji su djeci lako dostupni. Problem je tim veći što su djeca u takvim situacijama često bez nadzora odraslih osoba koji moguće negativne utjecaje u obliku nasilja u animiranim filmovima niti ne primjećuju ili ih smatraju manje uznemirujućima. S obzirom na slabu istraženost prisutnosti nasilja u medijskim sadržajima u Hrvatskoj, preporuke edukativnih sadržaja za djecu od strane psihologa među kojima se našao i animirani film Maša i Medvjed, ovaj rad nastoji utvrditi postojanje nasilnih sadržaja u tom animiranom filmu. Metodom analize sadržaja nastoje se analizirati vidljiva obilježja nasilnih scena te utvrditi učestalost njihova pojavljivanja. U animiranom filmu Maša i Medvjed prisutno je više fizičkog, nego psihičkog nasilja. Većina nasilnih djela počinjena su s namjerom da se nanese neka šteta te većina nasilnih scena nije prikazana na realističan način. Počinitelj nasilja najčešće nije kažnjen za svoje djelo. Nasilna je osoba većinom prikazana na privlačan način te iz većine nasilnih scena u animiranom filmu Maša i Medvjed nije moguće izvući pouku.

Ključne riječi: mediji, nasilje, animirani film, predškolsko dijete

Summary

Thanks to various studies, it has been found that a large number of preschool children spend their free time in the company of various media, especially television, mobile phones and tablets, which are easily accessible to children. The problem is greater because children in such situations are often unsupervised by adults who do not even notice possible negative influences in the form of violence in animated films or find them less disturbing, very often due to the animated portrayal of characters, believing that animated films are child-friendly. Given the poor research into the presence of violence in media content in Croatia, the recommendations of educational content for children by psychologists, including the animated film Masha and the Bear, this paper seeks to determine the existence of violent content in this animated film, the results of which could be used in determining the impact of such media content on a preschool child. The method of analysis seeks to analyze the visible features of violent scenes and determine the frequency of occurrence of defined categories. In the animated film Masha and the Bear, there is more physical than psychological violence, most of the violent acts were committed with the intention of inflicting some damage. Most violent scenes are not portrayed in a realistic way. The perpetrator of the violence was not punished for his act. The violent person is mostly portrayed in an attractive way, and it is not possible to learn a lesson from most violent scenes in the animated film Masha and the Bear.

Keywords: media, violence, animated film, preschool child

1. UVOD

Mediji kroz tehnološki napredak uvelike utječu na oblikovanje suvremenog života, ljudskih navika, socijalizaciju, kreativnost i komunikaciju, općenito snažno utječu na naš život, a još više na djecu koja odrastaju i razvijaju se u takvom društvu krojenom pod utjecajem medija. Mediji na osobit način privlače djecu i mlade. Oni svoje slobodno vrijeme uglavnom provode u društvu različitih medija.

Rezultati brojnih istraživanja (npr. istraživanja Comstock, Paik, 1991; Američkog psihološkog društva, 2005; Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba i Hrabrog telefona, 2016) pokazuju da djeca provode veliki dio vremena pred televizijskim i računalnim ekranima. U ljudskoj svakodnevnici sveprisutni su masovni mediji koji se previše uzimaju „zdravo za gotovo“. Pritom su najosjetljivija djeca koja su gledajući televiziju izložena pozitivnim, prosocijalnim sadržajima, ali i onima koji mogu biti štetni za njihov razvoj kao što su nasilni ili isprazni sadržaji (Blažević, 2012, str. 480). Uz tradicionalne institucionalne čimbenike postali su važan socijalizacijski čimbenik i zauzimaju važno mjesto i u odgoju i obrazovanju djece.

S obzirom na turbulentnost između poslovnih i kućanskih obaveza, većina roditelja barem jednom je koristila animirane filmove kao surogat dadilju i barem jednom ostavila svoje dijete pred televizijskim ekranom bez nadzora, nesvjesna moguće opasnosti koja se iza njih krije. Animirani filmovi imaju primarnu funkciju da zabave i razonode pa su djeci kao takvi osobito zanimljivi. Istraživanja pokazuju kako je nasilje u animiranim filmovima često prikazano na humorističan način pa ga odrasli i djeca kao takve niti ne prepoznaju, a time i lakše toleriraju za razliku od nasilja koje nije prikazano na takav način (Kirsh, 2006 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 19). Ne možemo tvrditi da su svi animirani filmovi loši, ali nisu niti svi namijenjeni svoj djeci. Stoga, veliku ulogu o mogućem smjeru djelovanja negativnih medijskih utjecaja, prvenstveno u vidu nasilnih sadržaja koji se u ovom radu razmatraju, imaju odrasli koji kroz medijsko opismenjivanje djece mogu preusmjeriti moguće negativne utjecaje na djecu. Odrasli trebaju prvenstveno razgovarati s djecom o nasilnim medijskim sadržajima koje djeca mogu vidjeti u medijima i na taj ih način suočiti s njihovim potencijalnim posljedicama (Medijskapismenost.hr, 2017b). Kanižaj i Ciboci (2011, str. 30) smatraju kako

animirani filmovi sami po sebi nisu loši, ali nužno je da ih roditelji gledaju zajedno s djecom kako bi na taj način kontrolirali sadržaj koji se u njima prikazuje te razgovarali o nasilnim sadržajima i mogućim posljedicama njihova oponašanja. Tako mogu spriječiti negativan utjecaj nasilnih sadržaja na dijete pa tako i oponašanje takvih sadržaja.

Ovaj se diplomski rad bavi analizom nasilnih sadržaja u animiranom filmu Maša i Medvjed i započinje određivanjem pojma medija u drugom poglavlju. Značenje medija različito se tumači s obzirom na znanstveno područje djelovanja. Medij najčešće određujemo kao sredstvo komuniciranja ili prenošenja vijesti. Znanstvena istraživanja pokazuju da mediji utječu na mnoge aspekte dječjeg razvoja i da taj utjecaj može biti pozitivan i negativan što je prikazano u trećem poglavlju rada. Dakako da postoje brojne prednosti suvremenih medija koje u mnogim segmentima ljudskog života omogućuju bolju komunikaciju - kako među pojedincima tako i među narodima, povezuju ljude, omogućuju brzi protok informacija, proširuju kulturna obzorja, oživljavaju zaboravljene kulture, običaje, jezike, no u znanstvenim krugovima sve više se razmatraju njihovi negativni učinci kojih često nismo ni svjesni. Današnji, djeci lako dostupni mediji, izazivaju velike promjene u ponašanju, međuljudskim odnosima i komunikaciji. Koliko i kako će mediji utjecati na dijete ovisi o karakteristikama medijskih sadržaja kojima je dijete izloženo, karakteristikama djeteta i društvenog okruženja koje ima utjecaj na dijete (Valković, 2010). Nasiljem u medijima bavi se četvrto poglavlje kroz definiranje pojma nasilja i različitih teorija. Najobuhvatniju definiciju nasilja ponudila je Svjetska zdravstvena organizacija (n.p) koja je definirala nasilje „kao namjerno korištenje fizičke snage i moći prijetnjom ili akcijom prema samome sebi, prema drugoj osobi ili prema grupi ljudi ili čitavoj zajednici, što bi moglo rezultirati ili rezultira ozljedom, smrću, psihološkim posljedicama, nerazvijenošću ili deprivacijom“. Postoje različite teorije koje pokušavaju objasniti nasilje u medijima i kako ono utječe na publiku, poput teorije o katarzi, teorije o navikavanju, kultivacijske teorije, teorija preokreta, teorije o socijalnom učenju, teorije o prijenosu stanja uzbuđenosti, priming i skript teorije. S obzirom na to da je televizija djeci najdostupniji medij, u petom poglavlju pokušava se objasniti kako djeca različite dobi shvaćaju televizijske sadržaje što ovisi o psihofizičkom razvoju djeteta. Kao što djeca doživljavaju svijet u skladu sa svojim razvojnim mogućnostima, tako doživljavaju i medijske sadržaje te se njihova shvaćanja

mijenjaju s odrastanjem (Medijskapismenost.hr, 2017a). Negativnom utjecaju nasilnih medijskih sadržaja podložnija su predškolska djeca koja još uče upravljati svojim osjećajima i ponašanjem, slabije su razvijenih kognitivnih sposobnosti, nisu u mogućnosti shvatiti tuđu perspektivu i teško se nose sa stresom (Medijskapismenost.hr, 2017b). Šesto poglavlje bavi se utjecajem nasilnih sadržaja na djecu predškolske dobi. Od negativnih utjecaja izdvojili smo nasilne medijske sadržaje. Različita istraživanja pokazuju da nasilje u medijima može doprinijeti agresivnom ponašanju, nasilju, noćnim morama i strahu od nasilništva, te da 2/3 svih programa sadrži nasilje, kao i to da programi za djecu sadrže više nasilja od programa za odrasle te da se najnasilnija djela često prikazuju na humoristični način (Boyse, 2010 prema Schiau i sur., 2013, str. 38). Dugotrajnim izlaganjem nasilnim sadržajima, djeca mogu postati agresivnija i nasilje vidjeti kao sredstvo za rješavanje konflikata, postati neosjetljiva na nasilje i patnje drugih ili doživjeti svijet kao nasilno mjesto (Van der Molen, 2004 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 12). Erwin i Morton (2008 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 20) smatraju da će nove generacije djece zbog velike izloženosti nasilnim sadržajima odrasti osjećajući se emocionalno i fizički nesigurno te da će razviti iracionalne strahove o svijetu u kojem žive. Nasilje u televizijskom programu ne mora nužno voditi razvoju agresivnih stavova i ponašanja ukoliko se prikazuju posljedice nasilja i ako se ono kažnjava, tada postoji mogućnost da prikaz nasilja neće stvoriti negativne posljedice jer svi smo mi različiti i svatko od nas pri gledanju nasilnih sadržaja unosi svoje emocije, razmišljanja, stavove, karakterne osobine, životne događaje, prethodna iskustva i slično što bitno utječe na doživljaj i reakciju na nasilne sadržaje (NTVS, 1999 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 27). S obzirom na to da se djeca prvi put susreću s nasiljem u animiranom filmu, sedmo poglavlje bavi se animiranim filmom kao filmskim rodnom namijenjenim djetetu. Animirani film sagledava se kroz utjecaj koji može imati na dijete predškolske dobi, koji može biti pozitivan i negativan. Osmo poglavlje prikazuje prikupljene podatke o animiranom filmu Maša i Medvjed koji su sagledani s pozitivnog aspekta, dok negativni aspekti prikupljanjem podataka nisu pronađeni. Njime će se u analitičkom dijelu rada baviti ovo istraživanje. Analiza nasilnih sadržaja u animiranom filmu Maša i Medvjed napravljena je u devetom poglavlju rada.

Ovaj rad nastojat će sagledati mišljenja i saznanja hrvatskih i svjetskih autora o temi nasilja i njegovog utjecaja na dijete, što će poslužiti kao referentna točka pri

definiranju kategorija za analizu nasilnih sadržaja. Istraživanje je provedeno metodom analize sadržaja na uzorku od 103 nasilne scene koje su izdvojene iz 15 epizoda animiranog filma Maša i Medvjed. Rezultati istraživanja pokazat će učestalost pojavljivanja nasilnih scena.

2. MEDIJI

Hrvatski jezični portal (n.p) definira medije na više načina, kao „sredinu u kojoj se što nalazi, način na koji se što iskazuje, ukupnost uvjeta u kojima što živi ili djeluje, zatim kao sredstvo i (usmeni, pismeni) način iskazivanja čega, sredstvo komunikacije te kao suvremeno sredstvo za prenošenje informacija (novine, radio, televizija, internet i sl.)“.

Jurčić (2017, str. 128) pristupa pojmu medija, dajući mu jezično objašnjenje, riječ latinskog porijekla koja znači srednji, u sredini. Navodi kako medij najčešće određujemo kao sredstvo komuniciranja ili prenošenja vijesti te kako mediji imaju svoje korijene u počecima društvenih zajednica u kojima je postojala potreba za javnim priopćavanjem informacija. Mandarić (2012, str. 132) navodi da su mediji jedan od najvažnijih čimbenika u socijalizaciji koji snažno utječu na društvena ponašanja, nezaobilazno su sredstvo u informiranju, oblikovanju i prenošenju vrednota, stvaranju vizije svijeta i života, oblikovanju životnih stilova i identiteta.

Medije možemo podijeliti na tradicionalne i nove. Tradicionalni mediji su tiskani mediji, radio i televizija. Novi mediji su internet i svi sadržaji do kojih dolazimo korištenjem novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Medije također možemo podijeliti na auditivne (radio), vizualne (tisak), audiovizualne (televizija i internet) (Ciboci i sur., 2016, str. 5).

O funkcijama medija pisalo je dosta autora. Rus-Mol i Zagorac-Keršer (prema Jurčić, 2017) izdvajaju kao najvažnije funkcije medija: informacija, artikulacija, *agenda setting*, kritika i kontrola, zabava, obrazovanje, socijalizacija, vodstvo i integracija, dok Martinić (prema Jurčić, 2017, str. 131) navodi informacijsku, selekcijsku, interpretacijsku, obrazovnu, zabavljačku i estetsku funkciju. Teoretičari imaju različite stavove o medijskim funkcijama, no svaki medij predodređen je za neke funkcije. Tako tisak informira, televizija informira i zabavlja, radio uglavnom zabavlja potom i informira (Jurčić, 2017, str. 131).

3. UTJECAJ MEDIJA

Znanstvene paradigme o utjecaju medija mijenjale su se pa među znanstvenicima još uvijek ne postoji konsenzus o tome jesu li utjecaji medija pozitivni ili negativni. Znanstveno proučavanje medijskih utjecaja počelo je početkom 20. st. tijekom kojeg su se mijenjala mišljenja znanstvenika i kritičara o utjecajima medija i njihovoj snazi, kao i metode pomoću kojih se pokušalo odgovoriti na pitanja kako mediji utječu na korisnike, odrasle, a posebno na djecu. O'Sullivan (prema Jurčić, 2017, str. 134) smatra da na pojedinca utječe ono što prima posredstvom medija, ali i pasivnost okoline (škola, obitelj) te osobna pasivnost, tj. emocionalna i inteligentna spremnost za život s medijima. Kako će mediji djelovati na pojedinca ovisi prvenstveno o osobnim karakteristikama pojedinca, karakteristikama samih medijskih sadržaja te o društvenom okruženju pojedinca (Valković, 2010, str. 83).

Pod karakteristikama medijskih sadržaja Valković (2010, str. 83) navodi način na koji je nasilna osoba prikazana. Ukoliko je prikazana na privlačan način, gledatelj će se lakše s njome poistovjetiti što može potaknuti na oponašanje nasilja i nasilno djelovanje. Prema njemu važna je i činjenica je li nasilje koje je prikazano bilo opravdano i govori li se o negativnim posljedicama prikazanog nasilja za samu žrtvu. Prikazivanje oružja ili sredstava kojima je nasilje počinjeno dodatno može poticati agresivna djelovanja, pogotovo u slučajevima kada ono kod nekih osoba budi sjećanje na neke situacije. Realnost prikazanog nasilja, kao i njegova podudarnost sa stvarnošću, važna je varijabla za utjecaj koji ono može imati na gledatelje. Ukoliko se „nasilja prikazuju u komičnom kontekstu, takvo nasilje će slabije utjecati na gledatelje“ (Valković, 2010, str. 84).

Pod karakteristikama gledatelja Valković (2010, str. 84) podrazumijeva „dob gledatelja, spol, društveno-ekonomski status, intelektualne sposobnosti i karakteristike te neke oznake osobnosti“. Svi smo mi različiti i pri gledanju nasilnih sadržaja unosimo svoje emocije, osobnost, razmišljanja, stavove, iskustva, što u konačnici utječe na oblikovanje našeg doživljaja i tvori reakciju na nasilne sadržaje (Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 21). Nasilni sadržaji imat će veći utjecaj na mlađu djecu (više na dječake nego na djevojčice) koja zbog nedovoljno razvijenih kognitivnih sposobnosti nisu sposobna razumjeti takve sadržaje, djecu slabijeg obiteljskog

imovinskog stanja te djecu koja odrastaju u neskladnom obiteljskom okruženju (Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 21). Djeca nižeg socioekonomskog statusa više gledaju televiziju pa mogu biti više izložena i neprimjerenim sadržajima, dok i obrazovaniji roditelji češće aktivno komentiraju sadržaje i kritički se odnose prema njima i time smanjuju učinke nekih potencijalno štetnih sadržaja za djecu (Anderson i sur., 2003 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 9). Pod elementom društveno okruženje Valković (2010, str. 84) podrazumijeva obiteljsko okruženje, dok Kanižaj i Ciboci (2011, str. 22) naglašavaju važnost obiteljskog odgoja. Kod osoba koje odrastaju u skladnom obiteljskom okruženju, utjecaj nasilnih medijskih sadržaja na agresivno ponašanje je znatno manji nego kod osoba koje odrastaju u stresnom okruženju (Potter, 1999 prema Kanižaj i Ciboci, 2011). Valković (2010, str. 84) navodi kako sve te elemente treba promatrati zajedno jer vrlo često utječu jedni na druge.

William James Potter (1999 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 20) podijelio je učinke u medijima na fiziološke, emocionalne i kognitivne te na promjene u stavovima i ponašanju. Kanižaj i Ciboci (2011) navode kako fizioloških učinaka nismo svjesni te da mediji mogu utjecati na naše tjelesne procese: otkucaje srca, krvni tlak, ritam disanja, znojenje i dr. Učestalim izlaganjem nasilnim sadržajima tijelo postaje otpornije na njih i sve se više na njih navikava. „Emocionalni učinci temelje se na fiziološkim učincima, pojedinac ih je svjestan i pokazuje ih ili na pozitivan (poput iskazivanja ljubavi) ili na negativan način (poput iskazivanja straha, mržnje, ljutnje)“ (Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 20). Autori navode kako je strah jedna od prvih emocija koja je zabilježena u istraživanjima o utjecaju izloženosti nasilnim sadržajima u medijima te da će djeca različite dobi različito reagirati na nasilne sadržaje u medijima. Tako će mlađu djecu (3-8 godina) najviše plašiti čudovišta, životinje i sve što izgleda čudno ili se kreće ubrzano, dok će se starija djeca više bojati stvarnog fizičkog nasilja. Učestala izloženost nasilnim sadržajima u medijima dovodi do navikavanja i tolerancije gledatelja na takve sadržaje pa nasilje postaje najnormalnija pojava što u konačnici dovodi do desenzibilizacije i smanjenja stupnja empatije djece (Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 20). Promatranjem nasilnih sadržaja u medijima korisnici mogu naučiti određene obrasce ponašanja (kognitivni učinci) koje potom mogu iskoristiti i u stvarnom životu. Ako promatrano nasilje nije kažnjeno kod gledatelja se stvara predodžba i uvjerenje da je nasilje društveno opravdano. Tako nasilni sadržaji u medijima mogu

utjecati i na stvaranje ili mijenjanje ljudskih stavova i razmišljanja o nasilju i uporabi nasilja za rješavanje sukoba, a utječu i na promjene ponašanja medijskih korisnika (Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 20).

3.1. Pozitivan utjecaj medija

Iako najčešće spominjemo negativan utjecaj medija, oni sadrže i brojne pozitivne utjecaje. Iz medija se uči, oni djeluju na naše stajalište, oblikuju naše misli, djeluju na naše emocije, potiču fiziološke reakcije te utječu na ponašanje svojih primatelja, osobito kod djece. Oni mogu potaknuti određeno ponašanje, doprinijeti razvoju društva u cjelini, poticati toleranciju, smanjivati razliku između društvenih slojeva, poticati maštu i kreativnost. Najvažnije pozitivne strane medija su informiranost, obrazovanje i zabava (Jurčić, 2017, str. 134).

Mediji su sastavni dio našeg života jer preko njih dobivamo informacije o svijetu koji nas okružuje. Educiraju nas, zabavljaju i šire naše spoznaje, imaju veliku moć utjecaja na oblikovanje stavova, javnog mijenja i ponašanje pojedinca. Mediji nude zabavu kojoj je cilj prekinuti monotoniju, opustiti i odvojiti ljude od svakodnevnih briga. Pozitivan utjecaj medija ogleda se u stjecanju znanja i umijeća, usvajanju znanstvenog i kulturnog nasljeđa, bogatstvu socijalne i moralne dimenzije te razvoju stvaralačkih sposobnosti (Jurčić, 2017, str. 132). Medijski sadržaji mogu pozitivno utjecati na dječji emocionalni razvoj (na način da uče djecu o emocijama), djetetovo društveno ponašanje (djeca usvajaju ponašanja poput pomaganja, altruizma, prihvaćanja različitosti, tolerantnost) i djetetov misaoni razvoj (kvalitetni, obrazovni programi mogu koristiti intelektualnom razvoju djece) (Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 11).

3.2. Negativan utjecaj medija

Uvažavajući sve pozitivne učinke, ipak ne možemo ne upozoriti na loše utjecaje kako televizije tako drugih medija. Mediji mogu vršiti negativan utjecaj na pojedince i često tako sugeriraju njihovo društveno ponašanje. Najčešće se ostvaruje preko prezentiranja onih sadržaja koji favoriziraju nasilje, pretjerani konzumerizam, kriminal i slično (Jurčić, 2017, str. 132). Kada govorimo o negativnim obilježjima

medija moramo spomenuti nasilje jer je ono vidljivo u većini medijskih sadržaja. Dosadašnja istraživanja pokazuju kako izloženost nasilju u medijima uzrokuje povećanu vjerojatnost pojave agresivnog ponašanja kod gledatelja (Bushman i Anderson, 2015 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 18).

Djeca nasilje gotovo svakodnevno susreću putem reklama, animiranih filmova, videoigara, sportskih prijenosa i glazbenih spotova. Na temelju rezultata istraživanja koje je proveo Trend (prema Ciboci i sur., 2016, str. 32) prosječno dijete do svoje osamnaeste godine može vidjeti čak 200 000 simuliranih nasilnih djela i 16 000 dramatiziranih ubojstava što utječe na doživljavanje vanjskoga svijeta kao mjesta preopasnoga za život te stvaranju iracionalnih strahova. Djeca su kroz animirane filmove i reklame izložena različitim medijskim prikazima ljepote koji s vremenom mogu postati njihovi ideali i uzori, naglašava se fizički izgled i ideali ljepote koji se povezuju s uspjehom, ljubavlju i popularnošću tako djeca tako mogu lako stvoriti pogrešnu sliku o svome izgledu te pogrešno poimanje ljepote (Ciboci i sur., 2016, str. 35). Lamb i Bown su (prema Ciboci i sur., 2016, str. 35) kroz rezultate istraživanja došli do spoznaje o učestalom obilježavanju spolova i muško ženskih odnosa, kojima se naglašava ženska krhkost i slabost, opsjednutost modom i svojim ljubavnim odabranikom. Djeca imaju veliki utjecaj na roditelje pri kupnji proizvoda što reklamna industrija nastoji iskoristiti izlažući djecu animiranim filmovima i reklamama pretvarajući ih tako u vjerne potrošače od najranije dobi (Ciboci i sur., 2016, str. 36). Davidson (1979 prema Schiau i sur., 2013, str. 37) navodi da iako djeca imaju mnogo prilika obogatiti svoja znanja pomoću tehnologije, ipak postoji više negativnih utjecaja na ponašanje djece. Također, mediji mogu utjecati na očekivanja od budućih radnih mjesta i osobne odgovornosti među djecom. Djeca uočavaju razlike između načina na koji su prikazani ženski i muški likovi u animiranim filmovima što se prikazuje kroz načine na koje se odnose kroz različite preferencije za posao muškaraca i žena. Mogu stvoriti iskrivljenu viziju o svojoj budućoj ulozi u društvu što može imati veliki utjecaj na proces socijalizacije te može ometati njihov razvoj odnosa, odluke i ponašanje jer televizija može poticati pogrešne koncepcije ljudi, mjesta i stvari (Davidson, Yosuna, Tower, 1979 prema Shiau i sur., 2013, str. 40).

Medijski sadržaji mogu negativno utjecati na dječji emocionalni razvoj (djeluju na njihove emocije pa će ih uznemiriti i izazvati osjećaje straha, tjeskobe, nesigurnosti, nezaštićenosti ili pak osjećaje manje vrijednosti, neprilagođenosti), na

djetetovo društveno ponašanje (kroz smanjenu ili povećanu osjetljivost na nasilje, korištenje nasilja u rješavanju međuljudskih problema, netolerantnost i nedostatak altruizma, razvoju gotovih obrazaca za nasilna ponašanja), djetetov misaoni razvoj (negativne posljedice na djetetovo učenje, pažnju, odnose s obitelji i prijateljima), djetetov moralni razvoj (utječu na djetetovu percepciju nesigurnosti svijeta i ljudi) te tjelesni i spolni razvoj, zdravlje i sliku tijela (prekomjerna tjelesna težina koja je povezana uz sjedilački način života, zdravstvene tegobe, nameću nerealne ideale ljepote i očekivanja o vlastitom izgledu) (Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 11).

4. NASILJE U MEDIJIMA

4.1. Definicija nasilja

Hrvatski jezični portal (n.p.) definira nasilje kao primjenu sile protiv volje ili prava onoga na kome se primjenjuje, postupak protiv prirode ili duha čega koji se provodi na silu i kao protupravna uporaba fizičke sile. Američka nacionalna televizijska studija o nasilju (1997 prema Blumberg, Bierwirth, Schwartz, 2008) nasilje definira kao bilo koju namjernu ili slučajnu radnju koja nanosi fizičku ili psihičku štetu (kao u slučaju verbalnog zlostavljanja) sebi, drugoj osobi, životinji ili neživom objektu.

U znanstvenim krugovima ne postoji konsenzus što se sve podrazumijeva pod nasilnim sadržajima u medijima, tako da različite definicije oblikuju različite rezultate što otežava utvrđivanje stvarnog stanja. Kanižaj i Ciboci (2011, str. 15) navode tri ključna elementa po kojima se definicije razlikuju među znanstvenicima: namjera, šteta i vrsta nasilja. Što je definicija uža, to će biti zabilježen manji broj nasilja. Popadić (2009 prema Žilić, Janković, 2016, str. 70) smatra kako „važan element nasilja predstavlja namjera da se nanese šteta, a time se omogućuje razlikovanje nasilnog ponašanja od običnih nadmetanja i slučajnih povređivanja, ali ovakav pristup stvara i značajne teškoće, jer su namjere nedostupne drugima i nije moguće o njima s pouzdanošću zaključivati“. Prva psihološka istraživanja definirala su pojam nasilja kao ponašanje koje je usmjereno na ozljeđivanje drugog bića (Dollard i sur., 1939 prema Kanižaj i Ciboci, 2011 str. 15), a Albert Bandura je 1973. pod nasiljem smatrao ozljeđivanje drugih bića i uništavanje imovine (prema Kanižaj i Ciboci, 2011 str. 15). George Gerbner je nasilje definirao kao „otvoreno korištenje fizičke sile, uz oružje ili bez njega, usmjereno protiv sebe ili drugih ljudi pri čemu uporaba takve sile može dovesti do ranjavanja ili smrti“ (Gerbner, 1972 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str.15). Tom su definicijom nasilnim djelima smatrane i nesreće, katastrofe i prirodne nepogode, dok su isključena sva ona djela koja nisu vjerojatna (prazne prijetnje, verbalna zlostavljanja i humoristične geste bez vjerodostojnih nasilnih posljedica) (Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 15). Novija definicija koja se najviše koristi je Potterova definicija medijskog nasilja prema kojoj je nasilje „povreda nečije fizičke i emocionalne dobrobiti“ (Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 16) čime su obuhvaćeni svi dosad navedeni elementi. Žužul (1989 prema

Žilić i Janković, 2016, str. 69) definira agresiju „kao svaku reakciju, fizičku ili verbalnu, izvedenu s namjerom da se nekomu drugome nanese šteta ili ozljeda bilo koje vrste, bez obzira je li ta namjera do kraja izvedena ili ne“.

Jednu od najsveobuhvatnijih definicija nasilja ponudila je Svjetska zdravstvena organizacija (n.p) koja je definirala nasilje „kao namjerno korištenje fizičke snage i moći prijetnjom ili akcijom prema samome sebi, prema drugoj osobi, ili prema grupi ljudi ili čitavoj zajednici, što bi moglo rezultirati ili rezultira ozljedom, smrću, psihološkim posljedicama, nerazvijenosti ili deprivacijom“. Svjetska zdravstvena organizacija (2002) dijeli nasilje u tri velike skupine: 1. nasilje prema samome sebi (koje uključuje samoozljeđivanje i samoubojstvo); 2. međuljudsko nasilje (nasilje nad djecom, nasilje nad partnerom i nasilje nad starijom osobom) i nasilje unutar zajednice (nasilje prema osobama koje nasilnik poznaje i nasilje prema osobama koje nasilnik ne poznaje); 3. kolektivno nasilje (usmjereno od jedne grupe prema drugoj u svrhu ostvarenja političkih, ekonomskih i socijalnih ciljeva) (Žilić i Janković, 2016, str. 74). Autori dalje navode kako Svjetska zdravstvena organizacija (2002) dijeli nasilje prema prirodi nasilnog čina na: „fizičko – primjena sile bez obzira je li ili nije nastupila tjelesna ozljeda (guranje, udaranje, pritiskanje, fizičko sprečavanje kretanja, gađanje predmetima, uništavanje stvari po kući i sl.; seksualno – bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar i sl. i psihičko nasilje, odnosno primjena psihičke prisile koja je uzrokovala osjećaj straha, ugroženosti, povrede dostojanstva, verbalno nasilje, psovanje“ (Žilić i Janković, 2016, str. 74).

Prema Zečeviću (2010) nasilna ponašanja mogu se podijeliti na fizičko nasilje kojim se povređuje tijelo druge osobe kao: udaranje, šutanje, guranje, davljenje, čupanje, zatvaranje i zaključavanje, otimanje i uništavanje stvari; verbalno nasilje - vrijeđanje, ismijavanje, omalovažavanje; socijalno – kada se nekoga isključuje iz društva, ogovara; seksualno nasilje - upućivanje bezobraznih komentara, dodirivanje intimnih dijelova protiv njegove/njene volje, tjeranje na seksualne odnose i psihološko nasilje - nasilje kada se upućuju prijeteći pogledi, grimase, kada se uhodi određena osoba (Žilić i Janković, 2016, str. 74).

Dakle, „agresivno ponašanje je ono ponašanje koje je počinjeno s ciljem da nanese povredu ili štetu osobi prema kojoj je usmjereno“ (Van der Molen, 2004 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 17). Autor dalje navodi podjelu agresivnog ponašanja na „tjelesno (izaziva tjelesnu ugrozu, bol ili povredu) i

netjelesno (nema tjelesne posljedice). Netjelesno agresivno ponašanje može biti verbalno (vikanje, psovanje, vrijeđanje) i odnosno (ono koje narušava odnose osobe s njezinom društvenom okolinom poput ogovaranja, isključivanja iz društva, kritiziranja, širenja laži o nekome i sl., dok se psihičko nasilje odnosi na ponašanja u kojima se nekoga ponižava, vrijeđa, straši, omalovažava, uhodi, prijeti mu se i slično, no postoji i nasilje prema neživim objektima, tj. vandalizam“ (Van der Molen, 2004 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 17).

4.2. Teorije o nasilju u medijima

Postoje različite teorije koje pokušavaju objasniti nasilje u medijima i kako ono utječe na publiku. Najstarija je teorija o katarzi kod koje gledanje nasilja kod gledatelja potiče maštu u kojoj oni sebe zamišljaju u takvim situacijama, što dovodi do oslobađanja od agresivnosti i smanjenog nasilnog ponašanja u stvarnim životnim situacijama (Nevins, 2004 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 17). „Polazeći od Aristotelove teorije (što kasnije preuzimaju Freud i Bettelheim), smatra se da gledanje nasilja ima pozitivne, prosocijalne efekte, i to zbog toga što se time ublažava nasilje koje kod ljudi postoji. Prikazivanje i gledanje nasilja poprima svojevrsnu ulogu katarze jer sudjelovanje (u virtualnom smislu) u nekom nasilnom događaju može favorizirati svojevrsno pražnjene agresivnosti kod gledatelja“ (Tamborini, 2003 prema Valković, 2010, str. 80).

Inhibicijska teorija pretpostavlja da promatranje nasilja u medijima, posebice kada su istaknute negativne posljedice nasilja, ima sputavajući i zastrašujući učinak na gledatelja kod kojeg se oslobađa strah od agresije, koje smanjuje spremnost vlastitom agresivnom djelovanju. Pojavu da nasilje u medijima može izazvati upravo suprotno ponašanje, označavamo kao „tezu preokreta“ (također „efekt bumeranga“ ili „efekt reaktancije“; Selg 1998, prema Kunczik i Zipfel, 2007, str. 8). Na temelju rečenog može se pretpostaviti da nasilje u danim uvjetima također može potaknuti izraženo prosocijalno stajalište, dok je učinak reaktancije u značajnijoj mjeri ustanovljen samo kod djevojčica (Kleiter, 1997 prema Kunczik i Zipfel, 2007, str. 5).

Prema teoriji navikavanja, stalnim gledanjem televizijskog nasilja kod gledatelja se smanjuje opća osjetljivost na nasilje, suosjećanje sa žrtvama nasilja, a

nasilje se počinje doživljavati normalnim, svakodnevnim ponašanjem i primjerenim načinom rješavanja konflikata (Kunczik i Zipfel, 2007). Tako i Strasburger i Donnerstein (1999 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 10) „smatraju da česta nekritička izloženost neprimjerenim sadržajima poput nasilja ili diskriminacije može dovesti do smanjenja djetetove osjetljivosti na nasilje i diskriminaciju u stvarnom životu“. Valković (2010, str. 83) teoriju naziva banalizacija nasilja i smatra kako se ona ne oblikuje „putem programa koji obiluju nasiljem, već kroz programe koji na blag način prikazuju i privikavaju na nasilje koje na taj način postaje nešto normalno i svakodnevno“. Također navodi da je „strah često reakcija na viđeno nasilje“ koje se može intenzivirati kada se gledatelj može s njime poistovjetiti; kada je već prisutan strah razlog gledanja nasilja, kao i kod osoba koje su emotivno osjetljivije (Valković, 2010, str. 82).

Prema teoriji kultiviranja televizija prikazuje stvarnost koja je sve više stereotipna i selektivna i ne pruža realnu sliku svijeta, što potvrđuju i istraživanja u Americi koja pokazuju da su scene nasilja na televiziji desetak puta brojnije nego što ih susrećemo u stvarnom životu što može kod gledatelja intenzivirati doživljaj svijeta kao opasnog mjesta (Valković, 2010, str. 82). Kunczik i Zipfel (2007 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 18) smatraju da je moguće da se strah ne pojavljuje zbog „intenzivne konzumacije televizijskih sadržaja, nego da plašljivi ljudi, kako bi izbjegli dodir s opasnim svijetom, ostaju kod kuće i gledaju televiziju“. Također i Brvant i Oliver (2009 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 9) smatra kako prikazivanjem većinom negativnih događaja u medijima djeca mogu steći sliku svijeta kao opasnog i zlog. Prema tom shvaćanju mediji sudjeluju u djetetovoj socijalizaciji jer kroz medije dijete uči i usvaja vrijednosti, uvjerenja, stavove, ponašanja, navike i običaje društva u kojem živi. Stoga možemo reći kako je djetinjstvo razdoblje najintenzivnije socijalizacije, najvažniji socijalizacijski činitelji su obitelj, vršnjaci, škola i društvena zajednica čiji su dio i masovni mediji (Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 9).

Prema teoriji o socijalnom učenju, za čiji je razvoj najzaslužniji Albert Bandura, koji je utvrdio da se agresivno ponašanje može naučiti kroz promatranje tuđega agresivnog ponašanja, pri čemu polazi da model ne mora biti živa osoba, nego to može biti i lik iz filma (Bandura, 2001 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 10). „Djeca su sklona oponašati ona ponašanja za koja su modeli nagrađeni ili za koja nisu kažnjeni, dok će ponašanja za koje je model kažnjen

vjerojatno zapamtiti, ali ih neće sama izvoditi bojeći se negativnih posljedica takvog ponašanja, više će obraćati pažnju i učiti ponašanja od onih modela koji su dobri, snažni, moćni, lijepi ili slični njima samima“ (Bandura, 1986 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 10). Valković (2010) navodi kako na „ponašanje utječe uzajamno djelovanje okoline i pojedinca“ pri čemu posebnu ulogu imaju modeli. Osoba je više pod utjecajem onoga što (model) čini negoli što on kaže. Promatranje nasilnih sadržaja u medijima osobu može potaknuti na „imitaciju, oslabljujući pritom prethodno zauzete stavove zabrane takvih ponašanja“ (Valković, 2010, str. 81).

Nasilje u medijima može potaknuti agresivnost i prema sebi, sve do suicida. Wetherov efekt povezuje se uz stvarni ili zamišljeni događaj o kojem mediji govore. Dobio je naziv po prvom valu samoubojstava o kojem postaje podaci, koji je nastao u Njemačkoj nakon objavljivanja Getheova romana „Patnje mladog Werthera“. Pojava je usko povezana s dva elementa: identifikacijom gledatelja sa žrtvom koja je počinila suicid te kako medijski izvještaji prikazuju suicid (Valković, 2010, str. 82).

Teorija o prijenosu stanja uzbuđenosti polazi od pretpostavke kako osjećaj uzbuđenja pojačava određena ponašanja kod ljudi. Mediji su ti koji mogu smanjiti, odnosno pojačati taj osjećaj uzbuđenja (Potter, 1999 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 18). Osobe koje su gledale nasilne sadržaje imaju veći stupanj uzbuđenja i veći stupanj agresivnog ponašanja u odnosu na osobe koje su gledale nenasilne ili neutralne filmove (Freedman, 1986 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 17).

Prema priming teoriji da bi osoba reagirala na nasilne sadržaje u medijima bitni su podražaji koji će kod medijskih korisnika pobuditi neki podražaj i potaknuti određena ponašanja. Utjecaj će medija biti to veći što se gledatelj može više poistovjetiti s nasiljem koje se prikazuje (Kunczik i Zipfel, 2007 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 19). Ako se nekim podražajem (npr. nasilničkim medijskim sadržajima) pobudi unutar ovog sklopa određeni čvor (priming), nastaje učinak emisije, kojim se potiču misli povezane s pobuđenim čvorom, osjećaji i sklonosti određenom ponašanju. Ovaj automatski proces utječe na interpretaciju novih podražaja i kratkotrajno povećava vjerojatnost agresivnog ponašanja (Kunczik i Zipfel, 2007, str. 9). Na priming teoriju usko se nadovezuje skript teorija koja govori o načinu na koji primatelji prerađuju informacije. Pod skript teorijom podrazumijevamo mentalne rutine ili programe koji su pohranjeni u pamćenju i

automatski se aktiviraju kada je potrebno upravljati ponašanjem i rješavati probleme. Skripti sadržavaju podatke o tipičnom ponašanju i na taj način usmjeravaju ljudsko ponašanje. L. Rowell Huesmann (1998) je utvrdio da „djeca koja su često izložena nasilju (u stvarnosti ili preko medija) razvijaju u sebi skripte kojima pripremaju strategiju suočavanja i rješavanja problema kada su suočeni s agresivnim ponašanjem“ (Kunczik i Zipfel, 2007, str. 9). U skladu s tom teorijom ljudi većinom obrasce ponašanja uče iz medija u kojem se sukobi najčešće rješavaju upravo putem nasilja (Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 19).

5. DJECA I TELEVIZIJA

Između svih medija televizija zauzima posebno mjesto u životu pojedinaca i obitelji. Ona je medij od kojega se doznaje najveći broj informacija, medij koji snažno utječe na vrednovanje i razumijevanje svijeta, uči o međuljudskim odnosima i prihvaćenim oblicima ponašanja. Njezin je utjecaj, unatoč sve većem značenju koje dobivaju novi mediji, i danas veoma velik što je i utvrdilo istraživanje „Utjecaj medija na Hrvatske obitelji“ iz 2006. godine (Valković, 2010, str. 69).

„Televizija je audiovizualni medij, a to znači da govori (i) slikom pobuđujući emocionalne odgovore koji su neposredniji i intenzivniji od drugih načina komuniciranja“ (Valković, 2010, str. 69). Televizijska slika je dojmljiva i vrlo sugestivna, ona će isticanjem nekih detalja i njihovim povezivanjem ostaviti duboki dojam na gledatelja, mnogo snažnije od gomile riječi. Televizija vrlo često određuje i organizira život unutar obitelji i za njeno korištenje nije potrebna nikakva osposobljenost. Televizijsko gledateljstvo samo po sebi je veoma raznoliko, stoga će nasilje koje se prikazuje na televiziji u manjoj mjeri biti prikazano s veoma jakim naglascima ili u snažnim scenama. „Ono se predstavlja kao soft nasilje i to prvenstveno zato jer televizija općenito nastoji izbjegavati rizik da bude odbačena“ (Valković, 2010, str. 69).

Televizija je primarni medij koji zanima djecu predškolske dobi. Danas gotovo da ne postoji kućanstvo koje nema barem jedan televizijski prijamnik, a animirani filmovi su djeci najdostupniji i najlakši izvor zabave (Ilišin, 2003 prema Jovanovac, 2017, str. 21). Promatrajući stanje u Hrvatskoj, podaci prvog nacionalnog istraživanja o predškolskoj djeci pred malim ekranima (Buljan Flander, 2017) pokazali su kako sve obitelji u svom kućanstvu posjeduju televizor i druge medijske uređaje, u prosjeku po 6 elektroničkih uređaja po kućanstvu, dok „27 % djece u svojim spavaćim sobama ima televizor, 8 % računalo, a 5 % igraće konzole“.

Djeci je televizija posebno zanimljiva iz nekoliko razloga, a to su: privlačnost slika, raspoloživost, raznovrsnost TV-programa, nepostojanje braće/sestara ili vršnjaka za igru, sve veća zaposlenost roditelja (Dorr, 1986 prema Medijska pismenost.hr, 2016a).

„Televizija je najčešće prvi medij s kojim se djeca samostalno susreću već od prve godine života“ (Ciboci, 2015, str. 48). Lana Ciboci, Igor Kanižaj i Danijel

Labaš proveli su 2013. godine istraživanje o utjecaju medija na djecu u Hrvatskoj, u kojem je 35,9 % anketiranih roditelja izjavilo da njihova djeca već s godinu dana počinju gledati televizijski program (Ciboci, 2015, str. 42). Također i podaci prvog nacionalnog istraživanja u Hrvatskoj o predškolskoj djeci pred malim ekranima (Buljan Flander, 2017) pokazuju da „s prvim rođendanom uz male ekrane vrijeme provodi 40 % djece, s dvije godine taj broj penje se na 79 %, a s četiri godine elektroničke uređaje koriste gotovo svi (97 %), većini djece prvi uređaj bio je TV, a slijede ga mobitel i tablet“ (Buljan Flander, 2017). Za razliku od informacija koje dijete dobiva u stvarnosti, informacije koje dobiva putem televizije posredovane su uređajem i premda imaju zvuk i sliku, djetetu nedostaju mirisi, okusi i taktilni doživljaji kojima inače u stvarnosti istražuje svijet. Dijete misaonim naporom mora uspostaviti odnos između dvodimenzionalne slike s ekrana sa stvarnošću što zahtijeva djetetove više misaone procese (Anderson i Hanson, 2010 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 10).

Kako djeca odrastaju mijenja se njihovo shvaćanje viđenog sadržaja. Wendy L. Josephson (1995 prema Ciboci, 2015, str. 49) navodi kako djeca različite dobi shvaćaju televizijske sadržaje. Navodi kako djecu do 18 mjeseci najčešće privlače sadržaji u kojima se brzo izmjenjuju zvukovi, svjetla i boje, no djeca te dobi nisu sposobna shvatiti radnju televizijskih sadržaja. Američka pedijatrijska akademija (2016) preporučuje da „djeca mlađa od 18 mjeseci ne bi trebala koristiti medije“ jer istraživanja pokazuju da to usporava njihov kognitivni razvoj, uključujući razvoj vokabulara i jezičnih vještina, a „djeca predškolske dobi ne bi trebala koristiti medije više od jedan sat dnevno“ pri čemu je važan odabir kvalitetnih medijskih sadržaja te da „roditelji zajedno s djecom gledaju, komentiraju i vrednuju medijske sadržaje“ (Ciboci i sur., 2016, str. 49). Britanska logopedinja Sally Ward (2012 prema Medijskapismenost.hr, 2018) ističe kako je uočen porast broja djece mlađe od godinu dana kojoj televizijski zvukovi otežavaju primjećivanje zvukova iz okruženja, što dugoročno može imati za posljedicu smanjenu pažnju i probleme u učenju, a jednosmjerna komunikacija kojoj su djeca izložena preko televizije može imati posljedice na govor djeteta.

Wendy L. Josephson (1995 prema Ciboci., 2015, str. 49) dalje navodi kako su djeca od 18 mjeseci do treće godine sposobna učiti i oponašati sadržaje s televizijskih ekrana ukoliko su oni prikazani na jednostavan način, dok djeca od tri do pet godina počinju prepoznavati televizijske žanrove te postaju svjesna da su

animirani filmovi namijenjeni njima. Nadalje navodi kako mnoga djeca ove dobi neće prepoznati reklamu ako je umetnuta u animirane filmove jer još uvijek ne razlikuju stvarne i fiktivne sadržaje pa smatraju da televizijski junaci postoje i u stvarnom životu. Navodi i da djeca te dobi likove dijele na dobre i loše, pri čemu će pod lošim likovima smatrati one koji su fizički neprivlačni i s tjelesnim oštećenjima, da vole gledati nasilne sadržaje jer su takvi sadržaji popraćeni glasnom glazbom, brzom izmjenom scena i brzim pokretima, no i dalje ne shvaćaju posljedice nasilnih djela (Josephson, 1995 prema Ciboci, 2015, str. 49).

Wendy L. Josephson (1995 prema Ciboci, 2015, str. 49) ističe kako djeca od šest do jedanaest godina „shvaćaju radnju televizijskih sadržaja i razliku između stvarnih i fiktivnih sadržaja te jesu li nasilni sadržaji koje gledaju na televiziji opravdani, odnosno je li netko za svoja nasilna djela kažnjen“. Navodi i kako djeca glavne uzore pronalaze među televizijskim likovima i zvijezdama, vole gledati horor filmove zbog osjećaja psihološkog uzbuđenja koje takvi sadržaji izazivaju i osjećaja olakšanja i radosti nakon što na kraju filmovi sretno završe te na taj način istražuju i svoje strahove (Ciboci, 2015, str. 50).

„Niti jedna informirana osoba ne može reći da je televizija dobra ili loša za djecu. Za neku djecu, pod nekim uvjetima, neki televizijski programi su štetni. Za drugu djecu, pod istim uvjetima, ili za istu djecu pod drugim uvjetima televizijski programi mogu biti korisni. Za većinu djece, pod većinom okolnosti, većina televizijskog programa nije vjerojatno posebno štetna, niti posebno korisna.“ (Savage, 2004 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 27).

6. UTJECAJ NASILNIH SADRŽAJA NA DJECU PREDŠKOLSKE DOBI

Djeca se prvi put susreću s nasiljem u animiranim filmovima. Nasilje u animiranim filmovima je sastavni dio sadržaja i često je učestalost nasilja u njima veća nego u akcijskim dramama ili komedijama (Potter i Warren, 1998 prema Kanižaj i Ciboci 2011, str. 29). Veća je šansa da će djeca „medijski prikazano nasilje vidjeti tijekom crtića kroz subotnje prijepodne nego u najgledanijem televizijskom terminu“ (Gerbner i sur., 1994 prema Medijskapismenost.hr, 2016b). Huston, Donnerstein i sur. (1992) su utvrdili da „crtani filmovi koji se prikazuju subotom ujutro sadržavaju prosječno 20 nasilnih scena po satu, dok se u najgledanijem terminu objavi svega pet nasilnih scena“ (Gentile, Saleem, Anderson, 2007 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 12).

Uobičajena zabluda je da djeca vole nasilje u animiranim filmovima. Njihovu pozornost privlače brze scene u kojima se nešto događa, a upravo su nasilne scene takvog karaktera (Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 21). Brojna znanstvena istraživanja pokazala su da izloženost medijskom nasilju povećava agresivnost (Bartolow i sur., 2006 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 19). Jedan od razloga za zabrinutost je da nasilne priče potiču djecu djelovati na načine koje vide po uzoru na animirane filmove. Također i Boyse (2010 prema Schiau i sur., 2013, str. 38) navodi kako istraživanja pokazuju da medijsko nasilje može doprinijeti agresivnom ponašanju, nasilju, noćnim morama i strahu od nasilništva, te da 2/3 svih programa sadrži nasilje, kao i to da programi za djecu sadrže više nasilja od programa za odrasle te da se najnasilnija djela često prikazuju na humorističan način. Djeca na televiziji vide puno više nasilja nego u stvarnome svijetu, tako imamo rezultate Hustona i sur. (1992 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 11) koji upućuju da „djeca do završetka osnovne škole vide 8.000 ubojstava i 100.000 drugih oblika nasilnih scena u medijima, a u stvarnom životu vide 1 % takvih djela“.

Odnos između televizije i nasilja može imati nekoliko učinaka. Djeca i odrasli koji se dugo izlažu scenama nasilja u medijima mogu postati agresivniji i u nasilju vidjeti dobro rješenje za konfliktne situacije; djeca i mladi koji dugo gledaju nasilje na televiziji mogu postati neosjetljivi na stvarno nasilje koje ih okružuje kao i na patnju drugih; imaju visok prag tolerancije nasilja na društvenoj razini; može

izazvati sindrom nasilničkog svijeta; djeca izložena gledanju nasilničkog ponašanja na ekranima mogu doživljavati visoki stupanj nasilja i opasnosti u okruženju u kojemu se nalaze (Mandarić, 2012, str. 136).

Gledanje nasilnih sadržaja povezano je s manjom empatijom prema drugima. Istraživanja Lynttuk, Friedrich i Stein (1973 prema Schiau i sur., 2013, str. 39) o utjecaju nasilnog sadržaja na djecu predškolske dobi, pokazala su da agresivni sadržaji potiču agresivno ponašanje i umanjuju samoregulaciju. Povećava se neposlušnost i smanjuje tolerancija prema drugoj djeci. Prema istim autorima istraživanje *American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* (2011), pokazuje da učinci nasilja na djecu mogu dovesti do toga da djeca postanu imuna na nasilje, mogu potpuno prihvatiti nasilje kao način rješavanja problema i mogu ga oponašati ili se mogu identificirati sa žrtvama.

Kanižaj i Ciboci (2011, str. 11) navode kako u Hrvatskoj postoji vrlo malo istraživanja o nasilju u medijima te se zato ne zna koliko je nasilnih sadržaja u medijima prisutnih u životima djece i mladih. Istraživanje koje je 2005. provelo Američko psihološko društvo pokazalo je da djeca prije nego krenu u vrtić provedu čak 4.000 sati ispred televizijskih ekrana (Kanižaj i Ciboci, 2011. str. 12). Podaci prvog nacionalnog istraživanja o predškolskoj djeci pred malim ekranima (Buljan Flander, 2017) pokazali su da „97,2 % djece gleda televiziju, predškolci u prosjeku provode pred ekranom 2,4 sati radnim danom te 3 sata vikendom, dok 60 % predškolaca tijekom tjedna provodi uz ekrane dva ili više sati. Djeca najviše vremena i dalje provode pred televizorom, i to nešto više vikendom (97,2 % djece), nego radnim danima (95,5 % djece)“ (Buljan Flander, 2017).

Iako istraživanja koje su proveli Howitt i Cumberbatch (1975 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 16) pokazuju kako animirani filmovi obiluju nasilnim scenama, publika ih ne ubraja u nasilne sadržaje jer ih nije svjesna, što može dovesti do desenzibilizacije gledatelja koji nasilje mogu početi doživljavati kao normalnu stvar te ne shvaćaju bol koje nasilje uzrokuje kod drugih osoba. Sama izloženost medijskom nasilju neće trenutno pretvoriti dijete normalnog razvoja u nasilnu osobu, za to je potrebna kulminacija čimbenika poput socijalne isključenosti, neadekvatnog roditeljstva popraćena gledanjem većeg broja nasilnog sadržaja tijekom duljeg razdoblja, često više godina (Medijskapismenost.hr, 2017b).

Potter (1999 prema Kanižaj i Ciboci, 2011, str. 19) navodi kratkoročne i dugoročne učinke nasilnih sadržaja u medijima. Kratkoročni učinci su oni učinci

koji se javljaju nakon izlaganja nasilnim sadržajima, a dugoročni učinci su oni koji se javljaju nakon izloženosti velikom broju nasilnih sadržaja tijekom duljeg vremena. Iako studije pružaju određene dokaze da postoji direktna povezanost između povezanosti nasilja u medijima i posljedicama, vrijedi spomenuti i citat iz davne 1961. koji je objavljen u jednoj od najopsežnijih studija koji su napisali Schramm, Lyle i Parker:

„Nasilje u televizijskom programu ne mora nužno voditi razvoju agresivnih stavova i ponašanja, ako se prikazuju posljedice nasilja i ako se ono kažnjava, te se čin nasilja ne doživljava kao opravdan, tada postoji mogućnost da prikaz nasilja neće stvoriti negativne posljedice jer svi smo mi različiti i svatko od nas pri gledanju nasilnih sadržaja unosi svoje emocije, razmišljanja, stavove, karakterne osobine, životne događaje, prethodna iskustva i slično što bitno utječe na doživljaj i reakciju na nasilne sadržaje“ (NTVS, 1999 prema Kanižaj i Ciboci 2011, str. 27).

7. ANIMIRANI FILM I DIJETE

Danas je teško zamisliti život predškolskog djeteta bez gledanja animiranih filmova, stoga se nameće pitanje što je to animirani film i na koji način utječe na psihološki razvoj djeteta. Hrvatska enciklopedija (n.p.) definira animirani film kao „film proizveden uporabom različitih materijala (crteži, lutke, prirodni predmeti, artefakti, plastelin, pijesak i dr.) tehnikom animacije“. „Animirani film je fotografska reprodukcija crteža kojima je tehnikom animacije dan pokret i pridodan zvuk“ (Šimunov, 2020). Stvara se snimanjem niza crteža koji prikazuju faze pokreta i tako stvaraju iluziju kretanja. Te se sličice u pravilu izmjenjuju brzinom od 24 kadra u sekundi. S obzirom na to da je za animirani film potrebno umijeće crtanja, takav se film može smatrati stanovitim prijelaznim, graničnim područjem između slikarstva i filma (Šimunov, 2020). „Animirani film najčešće se radi tako da animator na papiru napravi niz crteža olovkom. Ti se crteži zatim kopiraju na prozirne, celuloidne folije te se nakon toga bojaju. Svaka se od tih folija stavlja na pozadinu i tako se snima sličica po sličica. Dok se sličice izmjenjuju, pozadina ostaje ista.“ (Sites.google.com, n.p.). Danas se sve to izvodi pomoću računala koji umjesto snimanja crteža kamerom, programiraju ih u računalu, a zatim prenose na videovrpcu i prema potrebi kopiraju na film (Hrvatska enciklopedija, n.p.). Proizvodnja kratkih animiranih filmova započela je početkom prošlog stoljeća pri čemu su kratki animirani filmovi bili proizvedeni kako bi se prikazivali u kinima (Sites.google.com, n.p.). „Animirati se mogu živi ljudi i predmeti (živa animacija i animacija predmeta), posebno izrađen svijet modela (lutkarski film, plastelinska animacija ili animacija gline), crtež i slika (crtani film) te računalno programirani prizori (računalna animacija)“ (Medijskapismenost.hr, 2020).

Budući da djeca gledaju animirane filmove od rane dobi sve što vide smatraju normalnima. U fazi ranog djetinjstva djeca misle da je ono što se odvija na televiziji stvarno te ne razlikuju fantaziju i realnost. Program ne mora biti isključivo nasilan tako da scene bez obrazovne vrijednosti također mogu imati određeni utjecaj na razvoj djeteta. Predškolska djeca imaju ograničeno razumijevanje televizijskih sadržaja jer teško razumiju razliku između mašte i stvarnosti (Peters, Blumberg 2002 prema Shiau i sur., 2013, str. 39). Sukob između dobra i zla smatra se opravdanim jer na kraju dobro pobjeđuje.

S obzirom na to da predškolsko dijete uči po modelu, identifikaciji i imitaciji, animirani filmovi okupiraju djetetovu pažnju te zbog toga predstavljaju rizik usvajanja nepoželjnih sadržaja pa nije svejedno koje filmove nudimo našoj djeci. Ako su animirani filmovi kojima je dijete izloženo grubi i nasilni, tada će dijete agresiju prihvatiti kao obrazac ponašanja i rješavanja frustracija. Djetetu se šalje poruka da je svijet opasno mjesto i da agresija nije kažnjiva. Iako animirani likovi mogu poslužiti kao model, bitnije je da djeca opažaju stvarne modele koji će im najbolje pokazati kakvo ponašanje je primjereno i prihvatljivo te kakve su stvarne posljedice počinjenih djela. Valković (2010, str. 75) smatra da je „problem nasilja jedan od najkontroverznijih problema vezanih uz animacijske programe“. U počecima animiranih filmova nije se moglo izjednačiti nasilje animiranih programa s onima u filmovima jer ekspresivan način prikazivanja animiranog filma je mnogo manje agresivan i manje realan pa smo animiranom filmu prilazili na posve drugačiji način, kao da nije stvaran. Danas, kada se animirani filmovi gotovo i ne razlikuje od ostalih fiktivnih sadržaja, čemu veliki doprinos daje računalna tehnika, animirani filmovi često nisu samo zabavni, već često obiluju nasiljem, šire strah, osjećaj osвете, te Valković (2010) smatra da bi im se s pedagoškog aspekta trebalo posvećivati puno više pozornosti (Valković, 2010, str. 75).

7.1. Pozitivan utjecaj animiranog filma na djecu predškolske dobi

Utjecaj animiranog filma najviše ovisi o sadržaju kojem je dijete izloženo. Ako su sadržaji pozitivni, onda će i utjecaj animiranog filma na dijete biti pozitivan. Pozitivni sadržaji odnose se na prosocijalno ponašanje koje uključuje društveno poželjna ponašanja poput dijeljenja s drugima, pomaganja i suradnje. Suvremeni istraživači govore o altruizmu kao o sinonimu za prosocijalno ponašanje. „Aspekti prosocijalnog ponašanja su empatija, simpatija i altruizam“ (Jurčić, 2013 prema Jovanovac, 2017, str. 20). Stručnjaci smatraju da redovito gledanje prosocijalnog televizijskog ponašanja može povećati altruistična i poželjna ponašanja na svim dobnim razinama (Blažević, 2012 prema Jovanovac, 2017, str. 20). Kada dijete gleda animirani film, ono se u potpunosti prepušta utjecaju vanjskog svijeta jer zvukovi i slika kojemu je dijete izloženo obuzimaju cijelo njegovo tijelo. Vladimira Velički (2007 prema Jovanovac, 2017, str. 18) smatra da nas pojam animirani film

automatski asocira na nešto pozitivno za dijete, na dio djetinjstva koji mu je uljepšan upravo zahvaljujući animiranim filmovima. Iako se animirani filmovi razlikuju, većina njih pruža edukativne sadržaje na djeci zabavan način. Djeca često gledaju animirane filmove na različitim jezicima i na taj način usvajaju određene strane riječi kao osnovu za učenje stranih jezika kasnije u životu. Susreću se s određenim slovima, znakovima i brojevima što je preduvjet kasnijeg razvoja čitanja. Gledajući razne zaplete, spletku, situacije likova u animiranim filmovima, djeca promišljaju o viđenome i na taj način potiče se djetetovo razmišljanje i razvoj njegovog samostalnog zaključivanja. Verbaliziranjem viđenoga i propitkivanjem, bogati se i razvija djetetov rječnik i govor (Velički, 2007 prema Jovanovac, 2017, str. 19). Animirani filmovi koji pozitivno utječu na djecu predškolske dobi jesu oni animirani filmovi koji kod djece potiču maštu, samostalno izražavanje i stvaranje, koji djecu uče nositi se s poteškoćama i uče kako riješiti određene probleme, koji djecu uče i razvijaju kao cjelovite osobe, pobjeđuju zlo čineći dobro drugima.

7.2. Negativan utjecaj animiranog filma na djecu predškolske dobi

Kada slušamo starije generacije, čut ćemo priče o igrama od jutra do mraka po ulicama, livadama, penjanju po drveću, igrama u blatu i animiranom filmu koji se mogao pogledati u terminu poslije *Dnevnika*, prije odlaska na spavanje. Nekada se igra provodila na svježem zraku, a danas se djeca zatvaraju u kuće, pred ekrane i vrijeme provode u višesatnom gledanju crtanih filmova, najčešće bez prisutnosti roditelja koji nisu ni svjesni kakve sve opasnosti vrebaju djecu u naoko bezazlenim animiranim filmovima te kakav utjecaj oni mogu imati na kasniji psihološki razvoj djece i obrasce njihova ponašanja. Podaci prvog nacionalnog istraživanja u Hrvatskoj (Buljan Flander, 2017) o predškolskoj djeci pred malim ekranima pokazuju kako djeca koriste suvremene tehnologije bez nadzora: „70 % djece koristi televiziju bez nadzora, 2/3 djece koristi mobitel i računalo bez nadzora, 75 % djece koristi tablet bez nadzora“; 40 % roditelja je uvijek prisutno uz dijete dok koristi elektroničke uređaje, 11 % roditelja uvijek gleda sadržaje zajedno s djetetom, a gotovo svaki peti roditelj izjavljuje da nikad ili rijetko gleda sadržaje zajedno s djetetom (Buljan Flander, 2017).

Živimo ubrzanim životom u kojem ponekad nemamo vremena jedni za druge, a ni za svoju djecu. Djeca su tada prepuštena sama sebi i utočište traže u lako

dostupnim medijima koje najčešće privuče sadržaj koji nije poželjan za njihovu dob ili negativno utječe na njihov razvoj, a roditelji ne reagiraju pravovremeno (Labaš, 2013 prema Jovanovac, 2017, str. 21). Također, podaci prvog nacionalnog istraživanja u Hrvatskoj o predškolskoj djeci pred malim ekranima (Buljan Flander, 2017) pokazuju kako su djeca više od pasivnih primatelja informacija, oni aktivno traže sadržaje koji su im zanimljivi i privlačni. 90 % predškolske djece samostalno traži i pokreće sadržaje koje žele, dok 45 % predškolske djece samostalno koristi internet.

Istraživanja su utvrdila pozitivnu korelaciju između količine gledanja audiovizualnih sadržaja u predškolskoj ili školskoj dobi i prekomjerne tjelesne težine u djetinjstvu, adolescenciji i odrasloj dobi (Henderson, 2007, Reilly i sur., 2015 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 13) kao posljedice prekomjernog sjedenja i nedostatka kretanja tijekom gledanja medijskih sadržaja, na povećanoj izloženosti oglasima za nezdravu hranu i pića te navikama jedenja tijekom gledanja, ali i na smanjeno vrijeme spavanja, koje je prema nekim istraživanjima povezano uz veći rizik od pretilosti. Sve više javljaju se problemi u razvoju govora ili uopće nema razvijenog govora.

Novi mediji nametnuli su se kao nova „društvena institucija“ u socijalizacijskom procesu (Mandarić, 2012, str. 132). Djeca imaju sve manju potrebu za komuniciranjem s drugima, a sve više koriste masovne medije u svakodnevnim aktivnostima. Prosječno dijete predškolske dobi tako provede i do tri sata dnevno ispred malih ekrana što mu oduzima vrijeme za interakciju s drugom djecom i odraslima. Kako su djeca previše zaokupljena televizijom i općenito medijima, važno je razmotriti uzor kojega gledaju putem medija. Kako djeca doživljavaju likove u crtiću kao svoje uzore mogu dobiti poruku da je agresivno ponašanje prikladno i opravdano. Velika izloženost nasilnim sadržajima povećava antisocijalnu aktivnost i smanjuje empatiju za žrtve nasilja. Djeci agresivno ponašanje postaje primarni način rješavanja sukoba. Istraživanja su pokazala da djeca koja gledaju crtane filmove gdje je nasilje prikazano vrlo realistično, ponavlja se i nije kažnjeno, imaju veću vjerojatnost imitiranja takvog ponašanja, nego djeca koja takvim sadržajima nisu bila izložena (Valković, 2010). Animirani filmovi koji imaju elemente agresivnog ponašanja nose poruku da najjači uvijek pobjeđuju te djeca usvajaju vrijednosti prema kojima je ovaj svijet opasan i oni pokušavaju

oponašati i kopirati upravo te nasilne scene koje vide na crtanim filmovima (Josephson, 1995 prema Jovanovac, 2017).

Strašne slike i glasni zvukovi uznemiruju dijete te stvaraju sve vrste poremećaja, uključujući povećanu tjeskobu, poremećaj spavanja i noćne more (Huesman i sur., 2007). Fouts i sur. (2006 prema Shiau i sur., 2013, str. 39) napravili su istraživanje o pojavi demoniziranih likova u Disneyjevim filmovima. Od 136 glavnih likova 18 % ih je demonizirano i nazvano riječima poput demona, zla, đavola i vještica. Dijete može naučiti koristiti takve riječi u odnosima s drugim ljudima kada doživljavaju određena ponašanja neprikladnima i time ugroziti samopoštovanje žrtava, te izazivaju pojavu noćnih mora gledatelja. Djeca koja provode 3-4 sata dnevno ispred televizijskih ekrana vjerojatno će razviti više deficita pažnje od djece koja uopće ne gledaju televiziju (Cristakis i sur., 2004 prema Shiau i sur., 2013, str. 39).

Thompson i Zerbinos (1997 prema Shiau i sur., 2013, str. 40) smatraju da neki animirani filmovi predstavljaju likove koji nemaju određenu značajku spola što je važno kada je riječ o uzorima koje animirani filmovi oblikuju u dječjim umovima. Djeca uče kroz animirane filmove da muškarci imaju važniju ulogu u društvu od žena, muški likovi su prikazani kao nasilniji, a žene romantične i kao žrtve (Campbel i sur., 2006 prema Shiau i sur., 2013, str. 41). Neki animirani filmovi izazivaju snažne osjećaje i potrebu za akcijom te se tako nakuplja živčana napetost. Ostale negativne strane su nasilje, zračenje, negativno ponašanje, verbalna agresija te neadekvatan govorni uzor (Fowles, 1999 prema Jovanovac, 2017). Dokazano je da kontinuiranim gledanjem crtanih filmova u kojima dominiraju različite scene nasilja, žestoke boje, brze izmjene ritma radnje, bučna glazbena pozadina, kod neke djece može stvoriti tjelesni i emocionalni nemir, čak i simptome epileptičnih napada (Glasovac, 2010 prema Jovanovac, 2017). „Neka istraživanja pokazuju kako djeca i odrasli tjelesno nasilje likova u humorističnim i animiranim filmovima namijenjenima djeci doživljavaju kao manje uznemirujuće ili ga uopće ne prepoznaju kao nasilje te zato nasilna ponašanja u animiranim filmovima djeca lakše toleriraju, te kako nakon gledanja humorističnih crtanih filmova više raste vjerojatnost da će djeca biti agresivna prema stvarima nego prema ljudima“ (Kirsh, 2006 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 19).

8. ANIMIRANI FILM MAŠA I MEDVJED

Ekaterina Sineljščikova (2019) govori o animiranoj seriji Maša i Medvjed kao o globalnom superhиту koji se već deset godina prikazuje u više od 130 zemalja. Riječ je o maloj djevojčici Maši i pitomom medvjedu i njihovom životu u ruskoj šumi. Maša i Medvjed ušli su u Guinnessovu knjigu rekorda kao animirani film koji je najviše puta pregledan na društvenim mrežama s 59 milijardi pregleda na YouTube kanalu. Autorica navodi da „čovjek ne mora biti Rus da bi razumio ovu animiranu seriju“ (Sineljščikova, 2019) s kojom se može poistovjetiti svaki roditelj neovisno o zemlji i kulturološkom kontekstu koji cijelo vrijeme pazi na dijete i ako samo na tren skrene pažnju na nešto drugo, situacija drastično izmiče kontroli. Sineljščikova (2019) tvrdi da je serija tehnički odlično odrađena, zanimljiva, da su dijalozi svedeni na minimum tako da je radnja pristupačnija auditoriju u cijelom svijetu, te da je zahvaljujući univerzalnim temama i situacijama animirani film Maša i Medvjed postao globalni proizvod u svakom pogledu. Glavni gledatelji su djeca od druge do sedme godine. Tvorac projekta je animator Oleg Kuzovkin. Standardna epizoda animirane serije traje 7-10 minuta. Psihologinja Juričić (Gloria.hr, 2020) tvrdi da je ruski 3D digitalni animirani film u nastavcima postao veliki hit diljem svijeta zbog svoje sposobnosti da educira i roditelje i djecu te ga preporučuje djeci do deset godina te poručuje da animirani film Maša i Medvjed uči djecu o pravom prijateljstvu, brizi, slobodi kreativnosti i osnovnim vještinama na smiješan i pametan način te da takve emisije s prosocijalnim sadržajem i porukama mogu pozitivno utjecati na dječje ponašanje s obzirom na to da je televizija sveprisutna pa treba na nju gledati kao na uređaj uz kojeg dijete može uspješno učiti nove i korisne stvari, a ne nužno kao prijetnju (Gloria.hr, 2020). Ovaj se rad bavi istraživanjem drugog aspekta ovog animiranog filma, utvrđivanjem nasilnih sadržaja te utvrđivanjem vjerojatnosti da animirani film koji na oko obiluje tolikom simpatičnošću, dražesnošću i zabavom, može kriti u sebi onu drugu, mračnu dimenziju, koja bi mogla imati mnogo dalekosežniji negativan utjecaj, koji se krije u našem neznanju kojeg nismo ni svjesni u skladu s već spomenutim istraživanjima koja pokazuju kako djeca i odrasli nasilje likova u humorističnim i animiranim filmovima doživljavaju kao manje uznemirujuće ili ga uopće ne prepoznaju kao nasilje (Kirsh, 2006 prema Agencija za elektroničke medije, 2016, str. 19).

9. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

9.1. *Metoda i mjerni instrument istraživanja*

Prema klasifikaciji ovo istraživanje pripada paradigmi pojašnjavanja, odnosno kvantitativnoj paradigmi. Vladimir Mužić (1999, str. 17) navodi da „u paradigmi pojašnjavanja naglasak leži na kvantitativnim aspektima, a pri analizi podataka pozornost je pretežno usmjerena na brojčana, tj. numerička obilježja pojava“. U radu je korištena metoda kvantitativne i kvalitativne analize sadržaja. To je „metoda za klasificiranje i kvantificiranje raznih verbalnih i neverbalnih poruka u najširem smislu riječi, prema njihovim sadržajima i formalnim karakteristikama, a u skladu s unaprijed utvrđenim općim pravilima“ (Zvonarević, 1981 prema Halmi, 1996, str. 283). Za potrebe analize izrađena je analitička matrica koja sadrži 26 klasifikacijskih kategorija (prilog 1). Jedinica analize je nasilna scena, a u radu su analizirane 103 nasilne scene koje su obuhvatile 15 epizoda animiranog filma Maša i Medvjed. Analitičkom matricom nastojalo se što preciznije odrediti kriterije za analizu nasilnih sadržaja u animiranom filmu. Za potrebe rada izdvojeni su sljedeći podaci: vrsta nasilja, korištenje oružja, realan prikaz posljedica fizičkog nasilja, prisutnost krađe, privlačnost i kažnjavanje počinitelja nasilja, prisutnost verbalnog i neverbalnog nasilja, postojanje namjere da se izazove šteta, vidljivost nasilja, njegova usmjerenost i legitimnost.

9.2. *Uzorak i procedura istraživanja*

Istraživanje je provedeno na uzorku od 103 nasilne scene iz 15 epizoda animiranog filma Maša i Medvjed, odabranih nasumičnim odabirom na mrežnoj stranici <https://www.dailymotion.com/search/maša%20i%20medvjed%20hrv/videos>. Prosječno trajanje jedne epizode je 6:30 minuta. Emisije su sinkronizirane na hrvatski jezik. Popis epizoda naveden je u Tablici 1.

Tablica 1. Popis analiziranih epizoda animiranog filma Maša i Medvjed

Epizoda	Naziv epizode	Trajanje	Broj nasilnih scena	
S1e23	Nahoče	06:32	6 nasilnih scena	
S1e14-	Paz	06:33	3 nasilne scene	

S1e24-	Dobar tek	06:34	8 nasilnih scena	
S1e25-	Hokus pokus	06:34	7 nasilnih scena	
S1e12	Zabranjen prolaz	06:32	7 nasilnih scena	
S1e22-	Zadrži dah	06:32,	4 nasilne scene	
S1e26-	Uređenje doma	06:33	8 nasilnih scena	
S1e15	Mali rođak	06:33	9 nasilnih scena	
S1e16	Brzo mi ozdravi	06:32	7 nasilnih scena	
S1e10	Praznici na ledu	07:01	10 nasilnih scena	
S1e18	Dan za pranje	06:16	6 nasilnih scena	
S1e04	Tragovi nepoznatih životinja	07:09	6 nasilnih scena	
S1e05	Šepurenje s vukovima	07:33	10 nasilnih scena	
S1e13	Igra skrivača nije za bebača	06:22	4 nasilne scene	
S1e17	Recept za katastrofu	06:33	8 nasilnih scena	

9.3. Predmet i cilj istraživanja

Predmet istraživanja jest analiza nasilnog sadržaja u animiranom filmu Maša i Medvjed. Cilj istraživanja je utvrditi postojanje nasilnih scena u animiranom filmu Maša i Medvjed, analizirati njihova vidljiva obilježja te utvrditi učestalost javljanja definiranih kategorija. Obradom i analizom podataka dobit ćemo rezultate koji će nam dati uvid u zastupljenost nasilja u animiranom filmu Maša i Medvjed te nova razumijevanja mogućeg utjecaja na dijete predškolske dobi, što bi mogla biti smjernica za daljnja istraživanja. Animirani film Maša i Medvjed se do ovog istraživanja sagledavao kao film koji nudi odgojno-obrazovnu vrijednost za dijete te bi ovakva istraživanja mogla dati nove spoznaje i nova viđenja vezana uz animirani film Maša i Medvjed te pomoći u utvrđivanju koliko je nasilnih sadržaja prisutno u dječjim životima. Prema tome, takva istraživanja bi mogla doprinijeti promjeni stavova odraslih, osvješćivanju mogućih opasnosti kojima su djeca rane dobi izložena, poticanju odraslih za opreznijim korištenjem medijskih sadržaja te njihovim osvješćivanjem za potrebom medijskog opismenjavanja djece od najranije dobi. Na temelju navedenih ciljeva proizašle su sljedeće hipoteze:

H1: U animiranom filmu Maša i Medvjed prisutno je više fizičkog, nego psihičkog nasilja.

H2: U animiranom filmu Maša i Medvjed većina nasilnih djela počinjena su s namjerom.

H3: U animiranom filmu Maša i Medvjed većina nasilnih djela nisu prikazana na realan način.

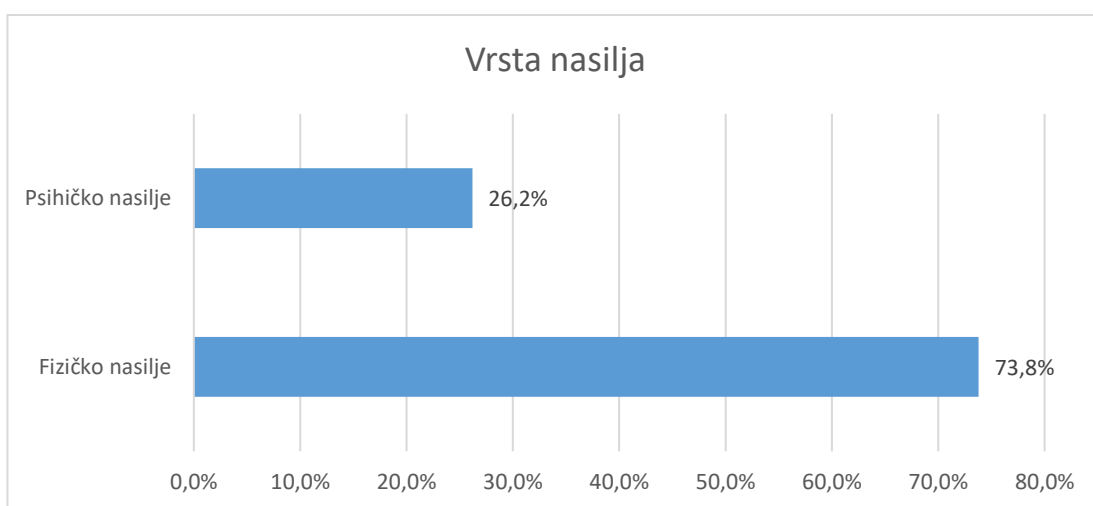
H4: U animiranom filmu Maša i Medvjed većina u većini nasilnih djela počinitelj nasilja nije kažnjen za svoje djelo.

H5: U animiranom filmu Maša i Medvjed većina u većini nasilnih djela nasilna je osoba prikazana na privlačan način.

H6: Iz većine nasilnih scena u animiranom filmu Maša i Medvjed nije moguće izvući pouku.

10. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

Obradom podataka utvrđeno je kako je u animiranom filmu Maša i Medvjed u 73,8 % nasilnih scena prisutno fizičko nasilje, dok je u 26,2 % nasilnih scena prisutno psihičko nasilje kao što je vidljivo iz grafikona 1.

Grafikon 1. Vrsta nasilja (N=103)

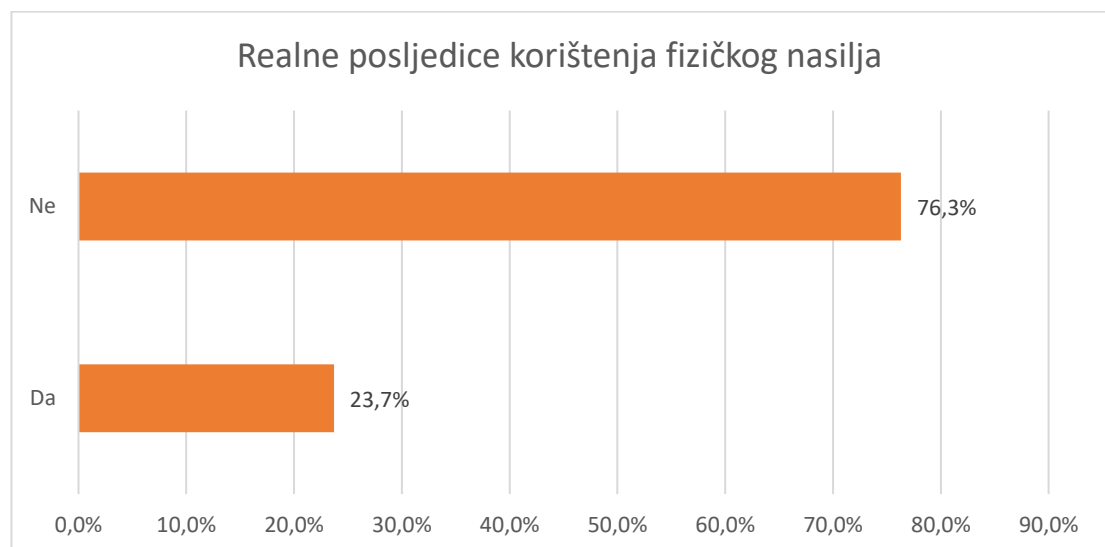
Fizičko nasilje manifestira se kao ozljeđivanje, sprječavanje kretanja, samoozljeđivanje, uništavanje stvari, hvatanje, nagurivanje, guranje, udaranje i gađanje predmetom, izbacivanje, otmica, tučnjava, natezanje, lovljenje, sprječavanje spavanja, prisilno odijevanje, otimanje predmeta, šopanje, gaženje i sl. Psihičko nasilje manifestira se kao ponižavanje, vikanje, vrijeđanje, ismijavanje, ucjena, vrebavanje i uhođenje. Verbalno nasilje analizirano je kao kvalitativna varijabla te se ono javlja kao manifestacija psihičkog nasilja u pet nasilnih scena, kao manifest vrijeđanja u s1e10: „To nije medvjed, to je slon“, prijetnja u s1e5: „Sad ćemo vas cijepiti“, omaložavanje u s1e4: „Medo ti uopće nemaš pojma“. Neverbalno nasilje prisutno je u 4,9 % nasilnih scena kao glasno smijuljenje i upiranje prstom, beljenje, jaukanje koje plaši druge životinje te glumljenje plača kao oblik ucjene.

Od 73,8 % prisutnog nasilja, 54,4 % je počinjeno oružjem, oruđem ili predmetom, dok je preostalih 19,4 % počinjeno bez njih. Korišteni su zamrzivač, saonice, mreža za hvatanje leptira, drveni valjak za tijesto, drveni štapići, čarobni štapić i metla, lopta, grablje, voda, čekić, valjak i boja, brusilica, tricikl, žlice, bojice,

igra dama, balon, avion igračka, injekcija, vozilo hitne pomoći, led, stepenice, koturaljke, kapa, pelena, duda, kolica, staklenka s mlijekom, lonac s kašom, mazivo, žeton za igru, pak, kaša, poklon kutija, špatula za grlo, invalidska kolica, velika gruda snijega, lopatica sa snijegom.

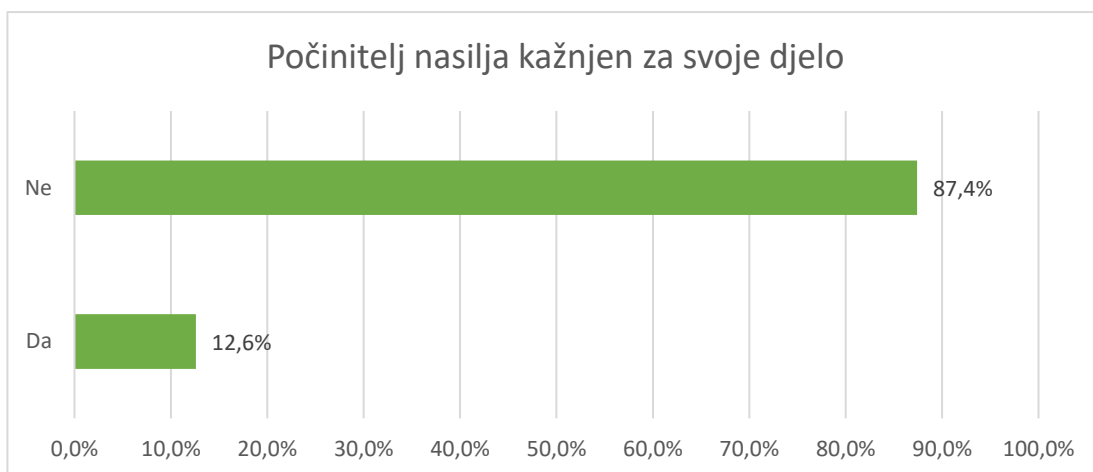
U 9,7 % nasilnih scena javlja se krađa koja se odnosi na scene u kojima zec krađe mrkve Medi. Scene su prisutne u epizodama s1e23, s1e12, s1e17, s1e13, što pokazuje da su u 4 od 15 epizoda prisutne scene krađe. U nijednoj od tih scena počinitelj (tj. zec) nije kažnjen za svoje djelo.

Od 73,8 % nasilnih scena fizičkog nasilja, 17,5 % scena prikazuje realne posljedice fizičkog nasilja. Primjer takve scene je scena koja prikazuju Medin otežan život zbog jajeta među nogama i žrtve koju on podnosi, ne može spavati u krevetu već spava u fotelji, ne može se penjati se po stepenicama itd. Scene su prikazane u epizodi s1e23 pod nazivom „Nahoče“ te u epizodi s1e14 pod nazivom „Pazi“. Čak 56,3 % scena fizičkog nasilja ne prikazuje realne posljedice nasilja. Primjer neprikazivanja realnih posljedica fizičkog nasilja vidimo u emisijama s1e23 pod nazivom „Nahoče“ u kojoj životinje šutaju jaje koje im smeta pri čemu ono pada, ali se pritom nije razbilo što nije realistično. Dakle, prikaz realnih posljedica korištenja fizičkog nasilja vidljiv je u 23,7 % od ukupnog broja nasilnih scena fizičkog nasilja, a nije prisutan u 76,3 % od ukupnog broja nasilnih scena fizičkog nasilja što je vidljivo iz grafikona 2.

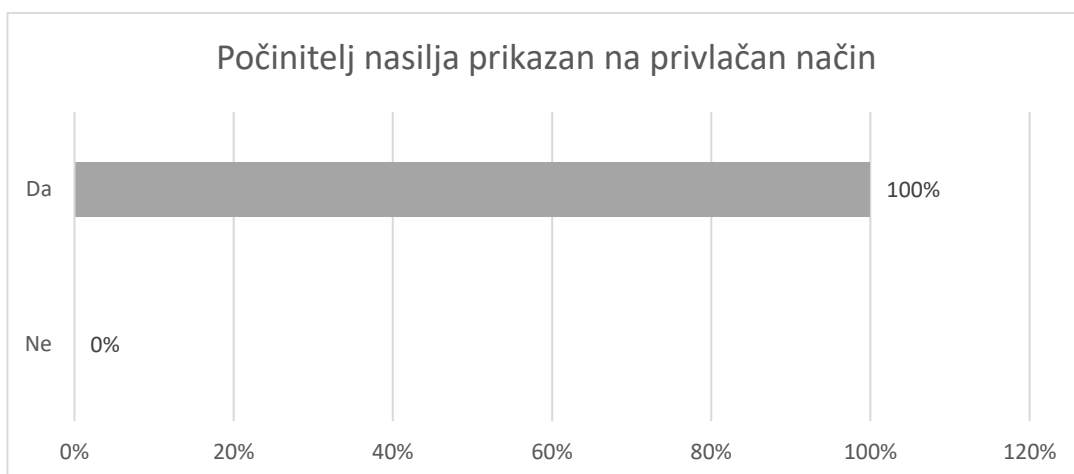
Grafikon 2. Realne posljedice korištenja fizičkog nasilja (N=76)

Grafikon 3 pokazuje kako je u 12,6 % nasilnih scena počinitelj nasilja kažnjen za svoje djelo, dok u 87,4 % nasilnih scena nije kažnjen. Primjer scene u kojoj je počinitelj kažnjen za svoje djelo je u epizodi s1e14 u kojoj Medo kažnjava Mašu zbog ozljeda koje mu je nanijela te primjer iz s1e17 gdje je Maša kažnjena za nered koji je napravila u kuhinji tako što mora očistiti kuhinju.

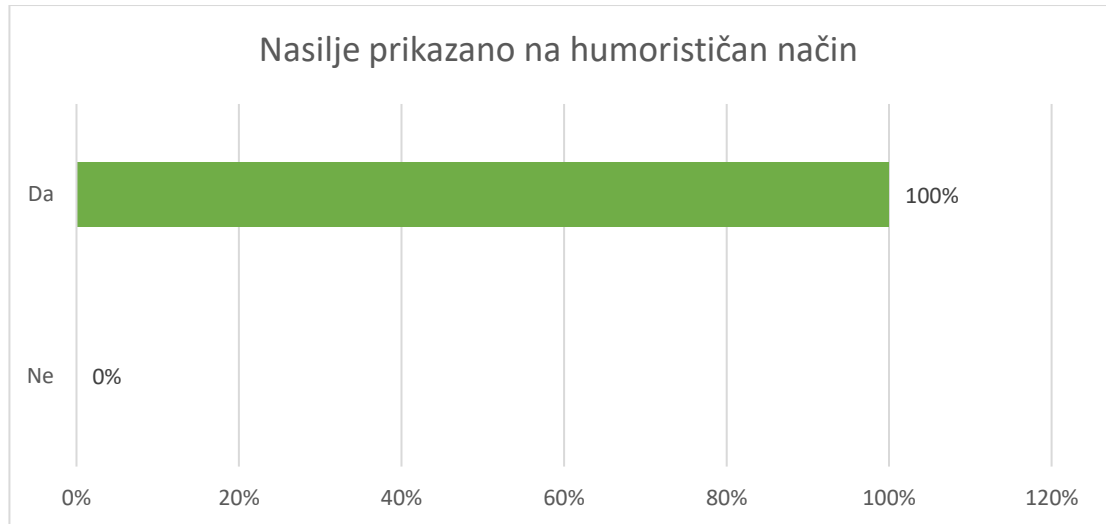
Grafikon 3. Počinitelj nasilja kažnjen za svoje djelo (N=103)

U većini scena u kojima je počinitelj nasilja kažnjen za počinjeno djelo moguće je izvući pouku, na što upućuju i rezultati analize koji pokazuju da je iz 15,5 % nasilnih scena moguće izvući neku pouku, dok u 84,5 % to nije moguće.

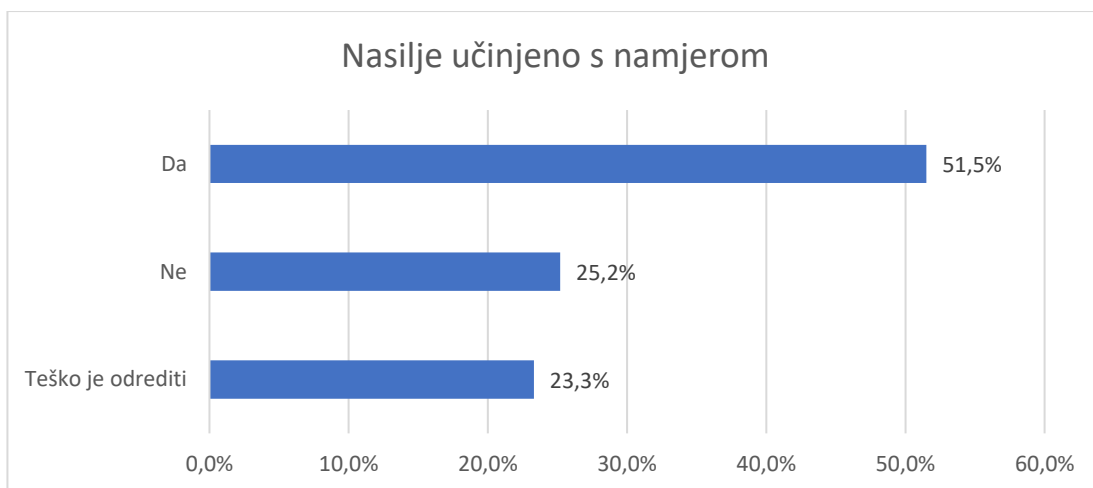
Grafikon 4. Počinitelj nasilja prikazan na privlačan način (N=103)

Kategorije „Je li počinitelj nasilja prikazan na privlačan način“ i „Je li nasilje prikazano na humorističan način“ jedine su analizirane kategorije koje su u potpunosti dale potvrdne rezultate kroz svih 103 nasilnih scena (100%) što je vidljivo iz grafikona 4 i 5.

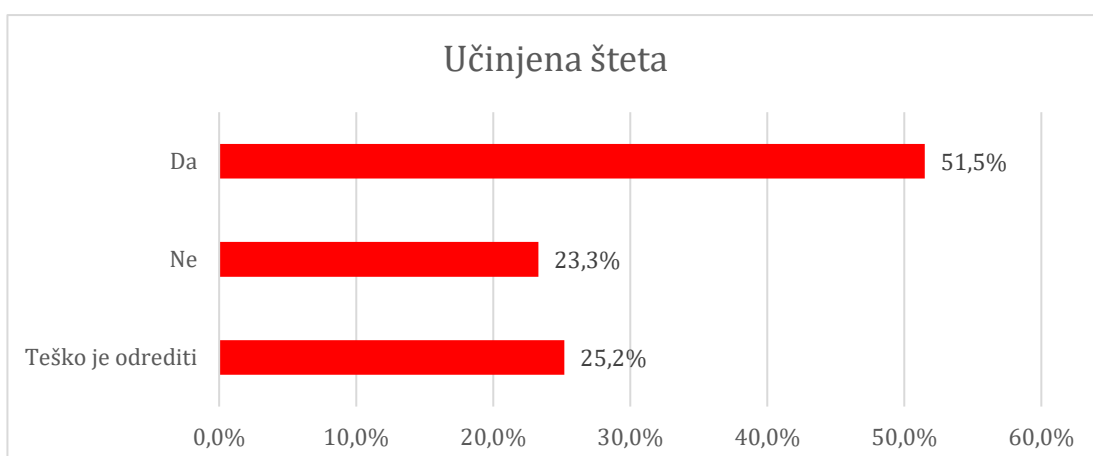
Grafikon 5. Nasilje prikazano na humorističan način (N=103)

U 51,5 % nasilnih scena nasilje je počinjeno namjerno, 25,2 % nije učinjeno namjerno, dakle učinjeno je slučajno, dok je u 23,3 % nasilnih scena teško utvrditi namjeru jer su često namjere nedostupne drugima i nije moguće s pouzdanošću zaključivati o njima. Zbog toga što Maša predstavlja malenu djevojčicu teško je utvrditi je li nasilje počinjeno namjerno ili ono proizlazi iz njezinog neznanja (scena iz s1e4). Primjer nasilja počinjenog s namjerom zabilježen je u epizodi s1e23, u sceni u kojoj vjeverica, jež, zec namjerno šutaju jaje koje se našlo pred njima te scena iz iste epizode u kojoj zec namjerno ismijava Medu kako bi prikrrio krađu mrkve. Može se navesti i primjer iz epizode s1e14. Riječ je o nasilnoj sceni u kojoj Maša namjerno iz zabave ruši snjegovića kojeg gradi vjeverica. U s1e12 zec namjerno postavlja Medi grablje kako bi se ozlijedio. U s1e17 Maša prisilno hrani životinje kašom kako bi je se riješila.

Grafikon 6. Nasilje učinjeno s namjerom (N=103)

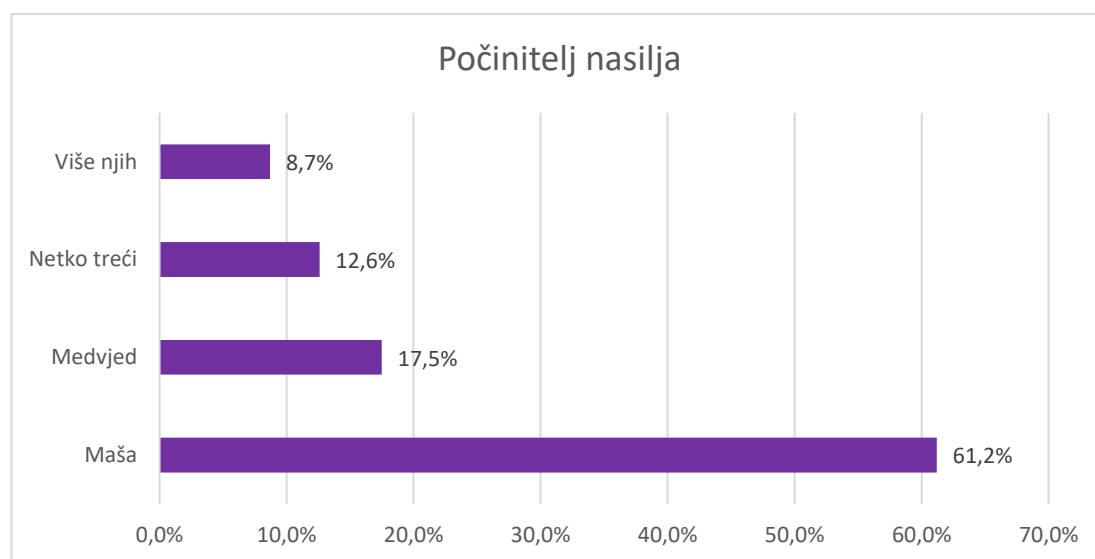
Istraživanje je pokazalo da 25,2 % nasilnih scena koje nisu počinjene s namjerom, uglavnom su povezane sa scenama nesretnih slučajeva. Obradom podataka u kategoriji “Je li nasilje počinjeno kao posljedica nesretnog slučaja“ dobivamo rezultate kako je nasilje rezultat nesretnog slučaja u 27,2 % nasilnih scena, što je približna vrijednost rezultatu od 25,2 % nasilnih scena koje nisu počinjene namjerno. Čak 67 % nasilnih scena nisu posljedica nesretnog slučaja, a u 5,8 % nasilnih scena to je teško utvrditi, upravo radi specifičnosti lika Maše (neiskustvo, znatiželja malog djeteta) što je povezano i s pitanjem utvrđivanja namjere. Primjer takve scene nalazimo u epizodi s 1e14 u kojoj Maša uzima Medine električne saonice i dovodi u opasnost i sebe i Medu.

Grafikon 7. Učinjena šteta (N=103)

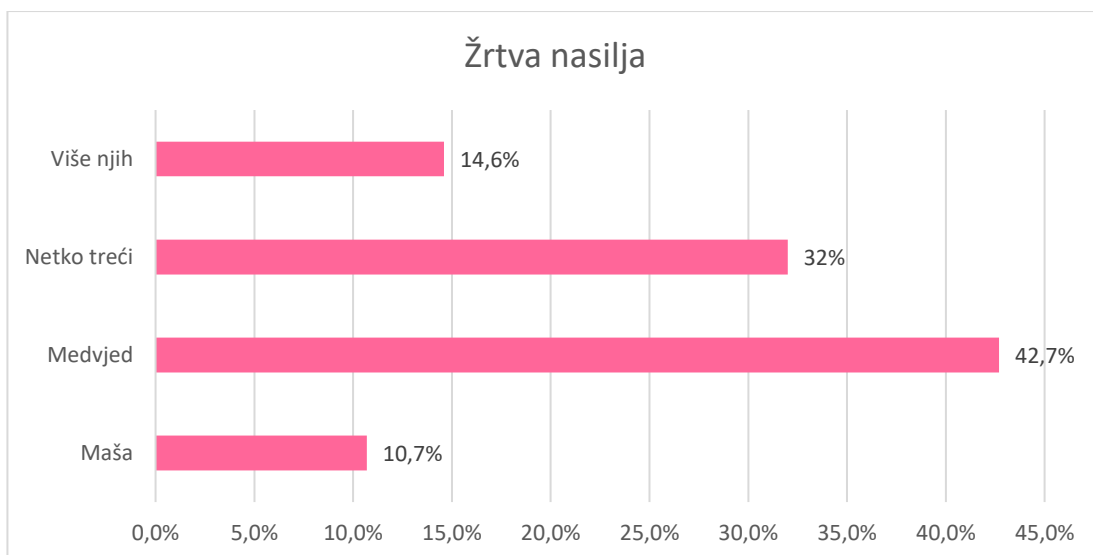
Čak 51,5 % nasilnih scena prikazuje učinjenu štetu što se poklapa s brojem nasilnih scena za koje je utvrđeno da su počinjene s namjerom (51,5 %). U 23,3 % scena nije uočena šteta. Rezultati pokazuju da su sve nasilne scene koje su počinjene namjerno i počinjene s namjerom da nanesu štetu. U scenama u kojima je prisutno nasilje i uočena namjera, a nije počinjena šteta, posljedice nasilja su prikazane na nerealističan način, što i odgovara već prikazanim rezultatima u grafikonu 1.

U 83,3% nasilnih scena nasilje je vidljivo, dok u 16,7 % nije. Primjer nasilja koje nije vidljivo, ali ga možemo pretpostaviti, prikazan je u epizodi s1e24 u kojoj se leptiri sakrivaju pred Mašom iza suncokreta dok ona hoda s mrežom za hvatanje leptira. Postoji još sličnih primjera u kojima životinje bježe pred Mašom. Primjerice, u epizodi s1e10 vuk i zec bježe pred Mašom, a u epizodi s1e15 domaće životinje se sakrivaju kad Maša izlazi iz kuće.

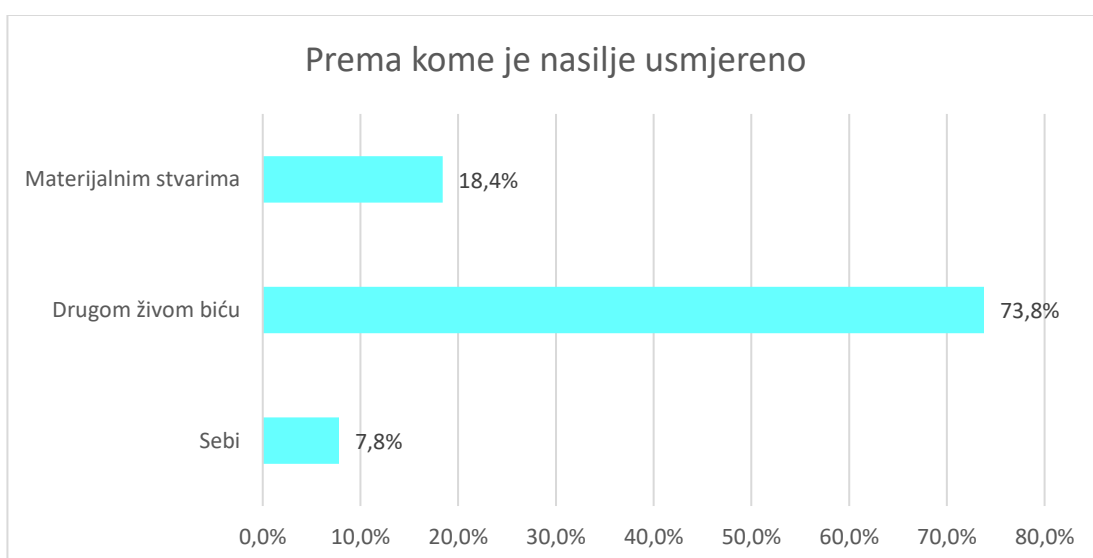
Grafikon 8. Počinitelj nasilja (N=103)

U 61,2 % nasilnih scena počinitelj nasilja je Maša, u 17,5% počinitelj nasilja je Medvjed, u 12,6% počinitelj nasilja je neka treća osoba, točnije životinja, dok je u 8,7% nasilnih scena riječ o grupi počinitelja (više životinja). Primjer scene u kojoj postoji grupa počinitelja zabilježen je u epizodi s1e23 u kojoj vjeverica, jež i zec šutaju jaje. Žrtva nasilja u najvećem postotku je Medvjed - u 42,7 % slučajeva, netko treći u 32 % slučajeva, više njih u 14,6 % slučajeva, dok je Maša prikazana kao žrtva u 10,7 % nasilnih scena.

Grafikon 9. Žrtva nasilja (N=103)

Nasilje je u 73,8 % slučajeva usmjereno prema drugom živom biću, u 18,4 % slučajeva prema materijalnim stvarima, a u 7,8 % prema sebi. Primjer nasilja nad sobom zabilježen je u epizodi s1e23 u sceni u kojoj se Maša zatvara s pingvinom u zamrzivač. U epizodi s1e25 Maša si čarobnim štapićem povećava nos, dok se u epizodi s1e26 Medo ozlijeđuje čekićem.

Grafikon 10. Prema kome je nasilje usmjereno (N=103)

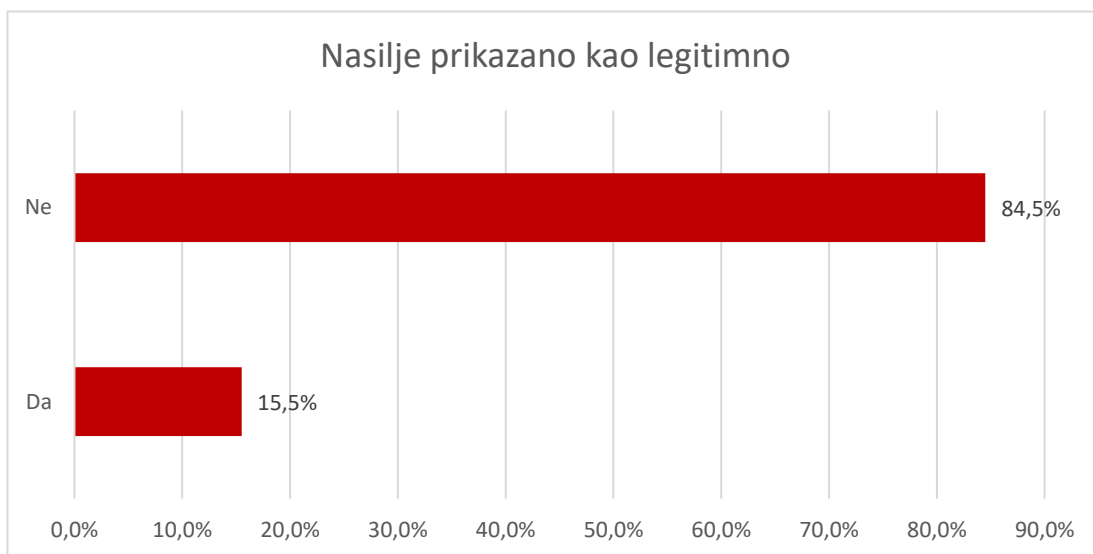
Nasilje nad ljudima zastupljeno je u 15,5 % nasilnih scena. S obzirom na to da je Maša jedino ljudsko biće u animiranom filmu zaključujemo da se radi o ukupnom nasilju nad Mašom. Uključuje nasilje koje su počinili drugi i koje je Maša počinila sama nad sobom te primjeri nesretnih slučajeva nad njome. U preostalim 84,5% nasilnih scena nasilje nije počinjeno nad ljudima.

Nasilje nad životinjama počinjeno je u 70,9 % nasilnih scena, uključujući i scene nasilja nad Medom, nekom drugom životinjom ili nad više životinja.

Nasilje nad materijalnim stvarima počinjeno je u 26,2 % nasilnih scena. Primjer imamo u epizodi s1e24, u sceni u kojoj Maša trči za leptirom i pri tome uništava predmete oko sebe, u epizodi s1e18 razbija predmete u kuhinji, u epizodi s1e26 vožnjom na motornoj brusilici uništava predmete po kući i razbacuje košnice po dvorištu te ruši ogradu.

Negativne posljedice za žrtvu vidljive su u 11,8% nasilnih scena, dok u 88,2 % nasilnih scena te posljedice nisu vidljive. Najčešće su posljedice vidljive u obliku povrede, srama, straha koje su prikazane facijalnim prikazima likova. Takav je primjer zabilježen u epizodi s1e23 u kojoj zec krade mrkve Medu i ismijava ga, ponižava pred prisutnom medvjedicom jer Medo ima jaje među nogama, pri čemu Medo djeluje posramljeno i sakriva se u kuću. U epizodi s1e14 zabilježen je prikaz realnih negativnih posljedica nasilja na žrtvu u kojoj je Medo povrijeđen i leži u nesvijesti. U epizodi s1e23 Maša metlom zeza Medu. Prikazane su posljedice nasilnog ponašanja na žrtvu, koje se manifestiraju kroz Medinu ljutnju pa on istom metlom natjerava Mašu udarajući je po stražnjici. To je zapravo prikaz u kojem je nasilje proizvelo novo nasilje.

Analizom 103 nasilnih scena u kategoriji „Je li nasilje prikazano kao legitimno“ utvrđeno je kako u 84,5 % nasilnih scena nasilje nije prikazano kao legitimno, dok je u 15,5 % prikazano kao legitimno. Podatak se poklapa s nasilnim scenama iz kojih je moguće izvući neku pouku. Primjere legitimnosti nasilja nalazimo u epizodi s1e23 koja prikazuje Mašino nasilje nad samom sobom - Maša se zatvara u zamrzivač s pingvinom što je legitiman primjer nasilja jer to Maša radi da bi spasila pingvina iako nije i ona trebala hlađenje.

Grafikon 11. Nasilje prikazano kao legitimno (N=103)

ZAKLJUČAK

Promatrajući roditelje u kontekstu njihovog odgojnog djelovanja, koji zbog svoje sveprisutnosti uključuje i medije, uočena je tendencija rasta osviještenosti roditelja što se tiče vremena djece provedenog pred ekranima. Kod roditelja postoji svijest o štetnosti boravka djece pred ekranima, no nažalost još uvijek ne u toj mjeri da bi bili spremni napraviti rezove, već se često prepuštaju stihiji. Vrlo često upravo tu vremensku dimenziju koriste kao sredstvo nagrađivanja i kažnjavanja djece, na način da im ograničavaju vrijeme boravka pred ekranom ili ga produljuju, koristeći medije kao sredstvo svog odgojnog djelovanja. Ono što je u potpunosti bačeno u zadnji plan i što se uvelike zanemaruje jesu sadržaji koje djeca gledaju. Osim što su u vremenu provedenom pred ekranima djeca najčešće prepuštena sama sebi, dopušta im se da sami biraju i pretražuju sadržaje, upravo iz razloga nedovoljne osviještenosti odraslih o mogućim opasnostima i negativnim utjecajima kojima su djeca tada izložena.

Kako će mediji utjecati na dijete ovisi prvenstveno o medijskim sadržajima koje ono koristi. U praksi imamo djecu koja imenuju boje na stranim jezicima, koriste riječi na jezicima koji nisu materinji, a istovremeno ne poznaju te riječi na svojem materinjem jeziku, što je upravo utjecaj sadržaja koje gledaju. Ovim radom želi se naglasiti važnost sadržaja kojeg djeca gledaju na malim ekranima, kako bi se razumjeli njegovi utjecaji na dijete i osiguralo adekvatno djelovanje u skladu s potrebama.

Pitanje nasilnih sadržaja i njegovog utjecaja na dijete tema je mnogih svjetskih istraživanja, no u Hrvatskoj i dalje ne postoji dovoljna osviještenost te tematike i ne zna se koliko je nasilnih sadržaja u medijima prisutno u životima djece i mladih. U ovom je radu odabran animirani film *Maša i Medvjed* upravo zbog njegove velike gledanosti kod djece predškolske dobi te zbog postojećih stavova odraslih kako taj animirani film ima odgojno-obrazovnu vrijednost za dijete. Analizom nasilnih scena utvrđeno je kako je u animiranom filmu *Maša i Medvjed* prisutno više fizičkog, nego psihičkog nasilja. Ono je vidljivo i najčešće je pri nasilnom činu korišteno neko sredstvo. Nisu prikazane realne posljedice fizičkog nasilja niti je nasilnik kažnjen za svoje djelo. U većini nasilnih scena one su počinjene s namjerom da nanesu neku štetu te se ne radi o nesretnim slučajevima.

Počinitelji nasilja često se prikazuju na privlačan način, najčešće je to Maša i nasilje je u većem broju nasilnih scena usmjereno prema drugim životinjama. Nasilje u većini scena nije prikazano kao legitimno, nisu prikazane posljedice nasilja za žrtvu te se iz većine nasilnih scena ne može izvući pouka.

Rezultati analize nasilnih sadržaja mogli bi poslužiti kao vodič za nova istraživanja o utjecaju nasilnih sadržaja na dijete kao gledatelja, mogu li one potaknuti desenzibilizaciju djeteta, smanjiti osjećaj empatije, omogućiti djetetu njegovo poistovjećivanje s likovima te pokrenuti oponašanje nasilnog ponašanja. Postavlja se pitanje, s obzirom na to da djeca predškolske dobi nisu sposobna razlikovati maštu od stvarnosti, hoće li se nove generacije djece osjećati sigurno u svijetu u kojem žive, s obzirom na veliku izloženost nasilnim sadržajima u svom djetinjstvu.

POPIS LITERATURE

- Agencija za elektroničke medije (2016). Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Pristupljeno 7. 5. 2020. Dostupno na: <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2016/09/medijska-pismenost-preporuke-dokument.pdf>.
- Blažević, N. (2012). Djeca i mediji-odgoj na „televizijski način“. *Nova prisutnost*, 10 (3), 479-493.
- Blumberg, F. C., Bierwirth, K. P., Schwartz, A. J. (2008). Does Cartoon Violence Beget Aggressive Behavior in Real Life? An Opposing View. *Early Childhood Educ J*, 36, 101–104.
- Buljan Flander, G. (2017). *Prvo nacionalno istraživanje o predškolskoj djeci pred malim ekranima (rezultati)*. Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba. Pristupljeno 17. 6. 2020. Dostupno na: <https://www.poliklinikadjeca.hr/aktualno/novosti/prvo-nacionalno-istrazivanje-o-predskolskoj-djecipred-malim-ekranima/>.
- Ciboci, L. (2015). Od medijskog opismenjavanja do odgovornog roditeljstva. U: Brusić, L., Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D., Mališa, J. (2015). *Komunikacija odgaja-odgoj komunicira. Emocionalna i medijska pismenost*. Zagreb: Pragma, str. 46-53.
- Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D., Osmančević, L. (2016). *Obitelj i izazovi novih medija*. Zagreb: DKMK.
- Glorija.hr (2020). Ove crtice preporučuju psiholozi, a donosimo i10 filmova koje mora pogledati svako dijete do svoje 10. godine. Pristupljeno 5. 5. 2020. Dostupno na: <https://zivim.gloria.hr/ucim/ove-crtice-preporucuju-psiholozi-a-donosimo-i-10-filmova-koje-mora-pogledati-svako-dijete-do-svoje-10-godine/10089508/>.
- Halmi, A. (1996). *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naknada Slap.
- Hrvatska enciklopedija - mrežno izdanje (n.p.) *Animirani film*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristupljeno 25. 6. 2020. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=2819>.

- Hrvatski jezični portal. (n.p). *Medij*. Pristupljeno 25. 6. 2020. Dostupno na: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show>.
- Hrvatski jezični portal. (n.p). *Nasilje*. Pristupljeno 25. 6. 2020. Dostupno na: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show>.
- Huesmann, L. R. (2007). The impact of electronic media violence: scientific theory and research. *The Journal of adolescent health: official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 41 (6), 6–13.
- Jovanovac, I. (2017). *Utjecaj crtanih filmova na djecu predškolske dobi* (završni rad). Petrinja: Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Jurčić, D. (2017). Teorijske postavke o medijima-definicije, funkcije i utjecaj. *Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti*, 21 (1), 127-136.
- Kanižaj, I., Ciboci, L. (2011). Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove. U: Ciboci, L., Kanižaj, I., Laboš. D.(ur.) *Djeca medija: od marginalizacije do senzacije* (str. 11-34), Zagreb: Matica hrvatska.
- Kunczik, M., Zipfel, A. (2007). Mediji i nasilje: aktualno stanje u znanosti. *MediAnali*, 1 (1), 1-26.
- Mandarić, V. (2012). Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. *Bogoslovska smotra*, 82 (1), 131 –149.
- Medijska pismenost.hr (2020). *Animirani film*. Pristupljeno 25. 6. 2020. Dostupno na: <https://www.medijskapismenost.hr/pojmovnik/>.
- Medijskapismenost.hr (2016a). *Dijete i televizija*. Pristupljeno 7. 5. 2020. Dostupno na: <https://www.medijskapismenost.hr/djete-i-televizija/>.
- Medijskapismenost.hr (2016b). *Nasilje u medijima i agresivnost kod djece – koliko su povezani*. Pristupljeno 7. 5. 2020. Dostupno na: <https://www.medijskapismenost.hr/nasilje-u-medijima-i-agresivnost-kod-djece-koliko-su-povezani/>.
- Medijskapismenost.hr (2017a). *Kako djeca doživljavaju ono što vide na televiziji – od 1. do 18. godine*. Pristupljeno 7. 5. 2020. Dostupno na: <https://www.medijskapismenost.hr/kako-djeca-dozivljavaju-ono-sto-vide-na-televiziji-od-1-do-18-godine/>.
- Medijskapismenost.hr (2017b). *Kako nasilje u medijima utječe na djecu i tko je najosjetljiviji?* Pristupljeno 7. 5. 2020. Dostupno na:

<https://www.medijskapismenost.hr/na-koje-sve-nacine-nasilje-u-medijima-utjece-na-djecu-i-koja-su-djeca-najosjetljivija/>.

- Medijskapismenost.hr (2018). *Djetinjstvo na internetu. Živjeti na mreži*. Pristupljeno 7. 5. 2020. Dostupno na: <https://www.medijskapismenost.hr/djetinjstvo-na-internetu-zivjeti-na-mrezi/>.
- Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
- Schiau, S., Plitea I., Gusita, A., Pjekny, S., Iancu, I. (2013). How cartoons teach children? A comparative analysis on preschoolers and schoolchildren. *Journal of Media Research*, 3 (17), 37-49.
- Sineljšćikova, E. (2019). *Pet razloga da s djetetom pogledate ruski superhit „Maša i Medvjed“*. Russia Beyond. Pristupljeno 6. 5. 2020. Dostupno na: <https://hr.rbth.com/arts/85583-pet-razloga-da-pogledate-masu-i-medvjeda>.
- Sites.google.com (n.p.). *Općenito o animiranom filmu*. Pristupljeno 4. 5. 2020. Dostupno na: <https://sites.google.com/site/zanrovifilmova/animirani>.
- Svjetska zdravstvena organizacija. (n.p.). *Definition and typology of violence*. Pristupljeno 4. 5. 2020. Dostupno na: <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>.
- Šimunov, D. (2020). *Animirani film*. Pristupljeno 25. 6. 2020. Dostupno na: <https://venia-mag.net/culture/film/animirani-film/>.
- Valković, J. (2010). Oblici i utjecaji televizijskog nasilja. *Nova prisutnost*, 8 (1), 67-85.
- Žilić, M., Janković, J. (2016). Nasilje. *Socijalne teme*, 1 (3), 67-87.

PRILOG 1. MATRICA ZA ANALIZU SADRŽAJA

1. O kojoj vrsti nasilja je riječ u sceni? 1) fizičko 2) psihičko
2. O kojoj vrsti fizičkog nasilja je riječ? _____
3. Ukoliko je riječ o fizičkom nasilju koristi li se oružje/oruđe/predmet?
1) da 2) ne
4. Ukoliko se koristi, o kojoj vrsti je riječ? _____
5. Je li u sceni prisutna krađa? 1) da 2) ne
6. Jesu li prikazane realne posljedice korištenja fizičkog nasilja? 1) da 2) ne
7. Ukoliko je riječ o psihičkom nasilju kako se manifestira? _____
8. Je li počinitelj nasilja kažnjen za svoje djelo? 1) da 2) ne
9. Je li počinitelj nasilja prikazan na privlačan način? 1) da 2) ne
10. Ukoliko je riječ o verbalno nasilju upisati verbalne iskaze... _____
11. Je li prisutno neverbalno nasilje? 1) da 2) ne
12. Ako je prisutno navedi koje je... _____
13. Je li nasilje učinjeno namjerno? 1) da 2) ne 3) teško je utvrditi
14. Je li učinjena šteta? 1) da 2) ne 3) teško je utvrditi
15. Je li riječ o nesretnom slučaju? 1) da 2) ne 3) teško je utvrditi
16. Je li nasilna scena prikazana na humorističan način? 1) da 2) ne
17. Tko je počinitelj nasilja? 1) Maša 2) Medvjed 3) Netko treći 4) Više njih
18. Tko je žrtva nasilja? 1) Maša 2) Medvjed 3) Netko treći 4) Više njih
19. Prema kome je nasilje usmjereno? 1) Sebi 2) Drugom 3) Materijalnim predmetima
20. Može li se iz nasilne scene izvući neka pouka? 1) da 2) ne
21. Je li nasilje vidljivo? 1) da 2) ne
22. Je li nasilje učinjeno nad ljudima? 1) da 2) ne

23. Je li nasilje učinjeno nad životinjama? 1) da 2) ne

24. Je li nasilje učinjeno nad materijalnim predmetima? 1) da 2)ne

25. Je li nasilje prikazano kao legitimno? 1) da 2) ne

26. Govori li se o negativnim posljedicama prikazanog nasilja na žrtvu? 1) da 2) ne

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Ivana Mahin, izjavljujem da sam diplomski rad na temu „Analiza nasilnih sadržaja u animiranom filmu Maša i Medvjed“ izradila samostalno, uz konzultacije sa sumentorom doc. dr. sc. Lanom Ciboci.

Ivana Mahin